

OPINNÄYTETYÖ

”Näin kuvat kulki muistoissani hämys ullakon”

Kuvitetut laulut Papunet-sivustolle

Susanna Juuti

Tulkki (AMK)

Tulkkaus ja kommunikaatio-ohjaus

(240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

(1/2024)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Koulutuksen nimi: Tulkkaus ja kommunikaatio-ohjaus, Tulkki (AMK)

Tekijät: Susanna Juuti

Opinnäytetyön nimi: ”Näin kuvat kulki muistoissani hämys ullakon”, kuvitetut laulut Papunet sivustolle.

Sivumäärä: 45 ja 5 liitesivua

Työn ohjaaja: Sirpa Lyytinen

Työn tilaaja: Kehitysvammaliitto ry, Papunet

Opinnäytetyön tavoitteena oli valmistaa Papunet verkkosivustolle lisää maksutonta ja saavutettavaa kuvallista materiaalia. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kehitysvammaliitto ry, joka ylläpitää Papunet verkkosivustoa. Papunetin käyttäjät olivat toivoneet aikuiskohderyhmälle suunnattuna selkeää kuvamateriaalia lisää ja opinnäytetyö vastasi tähän tarpeeseen.

Opinnäytetyön toteutustapa oli toiminnallinen. Opinnäytetyön produktina valmistettiin digitaalisesti piirtäen kuvat tukemaan neljän laulun sanoja. Kuvien käyttäminen laulun sanojen tukena auttaa sanojen ymmärtämisessä ja mieleen painamisessa. Kuvista valmistettiin myös muistipeliversiot.

Produktia varten etsittiin tietoa siitä, millainen on selkeä ja mahdollisimman saavutettava kuva. Opinnäytetyössä tuodaan esiin, millaisten pohdintojen ja ratkaisujen kautta laulun sanojen ydinasiat tiivistettiin kuviksi ja kuinka kuvituksessa huomioitiin kulttuuriset tekijät, moninaisuus ja sanojen tulkinnanvaraisuus.

Muistisairaat ovat kasvava aikuisväestöryhmä. Laulujen valinta tapahtui muistisairaiden keskuudessa olevia suosittuja lauluja kartoittamalla. Kuvitetujen laulujen ensimmäisiä versioita testattiin muistisairaiden keskuudessa autenttisessa ympäristössä. Testaamisen avulla saadun palautteen avulla saatiin tietoa kuvien ymmärrettävyydestä ja selkeydestä. Opinnäytetyö voi toimia apuna saavutettavan materiaalin tuottamisesta ja käyttämisestä kiinnostuneille henkilöille.

Asiasanat: AAC, kommunikaatio, kuvitus, saavutettavuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme: Interpreting and AAC instruction, Interpreter (bachelor's degree)

Author: Susanna Juuti

Title: "Näin kuvat kulki muistoissani hämys ullakon" – illustrated songs for Papunet website

Number of Pages: 45 and 5 attachment pages

Supervisor(s): Sirpa Lyytinen

Commissioned by: Kehitysvammaliitto ry, Papunet

The goal of this thesis was to create more free and accessible picture-based material to Papunet website. The thesis was commissioned by Kehitysvammaliitto ry (Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities, FAIDD). The Papunet website is maintained by Kehitysvammaliitto. Users of Papunet had hoped more accessible material for adults to the website. This is the need, where this thesis answered.

This thesis was done as a functional development study. The thesis product was digitally drawn images, to support the lyrics of four songs. Using pictures supports understanding the meaning of the lyrics and helps one to remember them better. From pictures based to songs, was also made a memorygame.

Information about the clear and accessible images were researched for the product. How to pay attention to cultural accessibility, diversity and the words that can mean many different things? The thesis tends to respond those questions and make drawing process visible.

People who have challenges with memory are growing adult group in Finland. Song selection was based on songs, that are popular and liked by people with memorychallenges. First versions of the pictures were tested with target group. Knowledge about using pictures in authentic environment, were grown in testing and feedback. This thesis can serve as a resource for people who are interested in producing and using accessible materials.

Keywords: AAC, accessibility, communication, illustration

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	TILAAJA JA TYÖN TARVE	7
	2.1 Kuvitettujen laulujen tarve.....	7
	2.2 Kohderyhmä.....	8
3	PRODUKTIIN VALITTAVAT LAULUT	10
	3.1 Aineiston hankinta kyselyn avulla	10
	3.2 Tekijänoikeudet.....	11
4	PRODUKTIN VALMISTUS	14
	4.1 Kuvitukseen valmistautuminen hyödyntämällä aiempaa tietoa.....	14
	4.2 Yhden kuvan sisältämä informaatio.....	16
	4.3 Sanoitusten tulkinnanvaraisuus.....	19
	4.4 Kulttuurinen saavutettavuus.....	30
	4.5 Symbolien ja ikonien hyödyntäminen kuvituksessa	36
5	KUVITETTUJEN LAULUJEN KÄYTTÖ JA TESTAAMINEN	39
	5.1 Testauksen ohjeistus ja palautelomakkeen laatiminen	39
	5.2 Testauksen avulla saatu tieto	40
	5.3 Valmis produkti	42
6	POHDINTA	44
	LÄHTEET	47

1 JOHDANTO

Oletko koskaan laulanut jotakin kappaletta ja huomannut samalla, että et ymmärrä mistä laulu kertoo? Laulujen lyriikat sisältävät paljon kielikuvia, tapahtumia ja tuntemattomia sanoja. Yksittäisillä sanoilla voi olla useita eri merkityksiä. Usein musiikkia tulkitaan pelkästään sanojen ja kuulemisen kautta. Musiikista ja laulamisesta voi nauttia, vaikka sanoja ei ymmärtäisikään, mutta kuinka laulujen sanoituksista saataisiin saavutettavimmat mahdollisimman monelle? Kuinka sanojen ymmärtämistä ja muistamista voitaisiin tukea kuvien avulla, jos ihminen ei osaa lukea tai sanojen hahmottaminen on muuten vaikeaa? Nämä kysymykset mielessäni sain ajatuksen opinnäytetyölleni keväällä 2023.

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus on kehittää Papunet-sivuston aikuisille suunnattua kuvamateriaalia monipuolisemmaksi. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Kehitysvammaliitto, joka ylläpitää Papunet verkkosivustoa. Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51). Opinnäytetyön produktina valmistin digitaalisesti piirtäen kuvat neljään muistisairaiden keskuudessa suosittuun kappaleeseen. Kehitysvammaliitto julkaisi produktin Papunet-sivustolla käyttäjiensä vapaaseen käyttöön, ei kaupallisiin tarkoituksiin. Papunet on verkkosivusto, joka sisältää paljon tietoa puhevammaisuudesta, puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatiomenetelmistä (AAC-menetelmät), apuvälineistä ja saavutettavuudesta. (Papunet 2023a).

Kuvitettuja lauluja löytyy internetistä hyvin vähän ja useimmat niistä ovat lastenlauluja ja joululauluja. Papunetin käyttäjät ovat toivoneet enemmän aikuisille suunnattuihin lauluihin liittyvää kuvamateriaalia. Vaikka Papunetin käyttäjäkunta on hyvin laaja, valituksi tulevat laulut tuli määritellä tietyn kohderyhmän kautta. Kohderyhmäksi lauluille valitsimme yhdessä tilaajan kanssa muistisaira, jotka ovat kasvava aikuisten väestöryhmä (STM 2012, 2). Vuorovaikutuksen tukena käytettävät kuvat edistävät asioiden ymmärtämistä ja muistamista (Aivoliitto 2023a). Myös musiikin on havaittu vahvistavan muistisairaahan puheen tuottamista, omaelämäkerrallisten muistojen kertomista sekä emotionaalisesti latautuneen sanaston käyttämistä (Pekkala 2017, 305). Kuvitetut laulujen sanat yhdistäisivät nämä kaksi tapaa tukea muistisairaahan henkilön toimintakykyä.

Opinnäytetyöni koostuu toiminnallisesta osuudesta, eli produktista, sekä kirjallisesta osuudesta, jossa kerron produktin kehittämisen vaiheista ja perustelen tekemiäni ratkaisuja. Tutkin opinnäytetyössäni, kuinka laulujen sanoitusten ydinasiat voidaan piirtää kuviin

mahdollisimman selkeästi, ottaen huomioon sanojen tulkinnanvaraisuuden, kuvien informatiivisuuden, sekä kulttuuriin, moninaisuuteen ja katsojan näkökykyyn vaikuttavat tekijät. Käytin opinnäytetyöni tutkimuksellisina kehittämismenetelminä seuraavia tapoja: keskustelu ja ajatusten vaihto kasvotusten ja sähköpostitse tilaajan kanssa, sähköpostikysely jonka avulla kartoitettiin suosittuja yhteislauluja muistisairaiden keskuudessa, selkeän kuvallisen ilmaisutavan etsiminen aiempaan tietoon perustuen, sekä kuvitettujen laulujen testaaminen autenttiossa ympäristössä testiryhmän avulla.

Kartoitin tietoa suosituista yhteislauluista muistisairaiden keskuudessa. Tein kartoittamisen sähköpostikyselyn avulla, jonka lähetin muistisairaiden kanssa työskenteleville ihmisille, muistiyhdistyksiin, palvelutaloihin ja päivätoimintakeskuksiin ympäri Suomen. Heiltä sain arvokasta tietoa siitä, minkälaiset laulut ovat suosiossa muistisairaiden keskuudessa vuonna 2023. Laulujen valitsemiseen vaikuttivat myös tekijänoikeusluvut, sekä se, sisälsivätkö sanat vaikeasti ymmärrettäviä kielikuvia tai tarinallisuutta. Jotta saisin tietoa siitä, kuinka valmistamani kuvat toimivat käytännössä, kuvia testattiin muistisairaiden kanssa. Testauksen kautta saamani palaute kertoi, millaisiksi kuvat koettiin kohderyhmään kuuluneiden henkilöiden keskuudessa ja tuliko niihin tehdä muutoksia. Opinnäytetyöni toteutin aikavälillä helmikuu 2023 - joulukuu 2023.

Kuljetan tietoperustaa tekstissäni läpi koko kirjallisen osion. Osiossa 2 esittelen opinnäytetyön tilaajan ja perustelen miksi muistisairaatt valittiin kohderyhmäksi laulujen kartoitusta ja valintaa ajatellen. Osiossa 3 kerron kuinka produktin materiaaliksi päätyneet laulut kartoitettiin muistiyhdistyksiin ja palvelutaloihin lähetetyn kyselyn avulla ja kuinka tekijänoikeudet vaikuttivat valintoihin. Osiossa 4 avaatan valmistautumistani kuvitusprosessiin aiempaa tietoa hyödyntäen. Kerron kuvitusprosessin vaiheista. Perustelen ratkaisujani ottaen tarkemmin käsittelyyn sanojen tulkinnanvaraisuuden, kulttuurisen saavutettavuuden ja kuvasymbolien käytön. Osio 5 käsittelee kuvien testaamista ja valmista produktia. Viimeisessä pohdintaosiossa teen yhteenvedon opinnäytetyöstä. Kerron mitkä opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät ja tarkastelen kriittisesti omaa toimintaani opinnäytetyön tekijänä. Linkki produktiin löytyy opinnäytetyön liitteistä, liite 4.

2 TILAAJA JA TYÖN TARVE

2.1 Kuvitettujen laulujen tarve

Opinnäytetyön tilaajana toimii Kehitysvammaliitto. Kehitysvammaliitto ylläpitää Papunet verkkosivustoa. Sivustolta löytyy tietoa kommunikoinnin apuvälineistä, oppaita, pelejä, videoita, maksuton kuvapankki ja kuvatyökalu, sekä selkosanommat, jonne kootaan ajankohtaiset uutiset kuvitettuna ja selkokielisesti. Papunetin käyttäjäkunta on hyvin laaja ja sieltä löytyviä materiaaleja hyödyntävät yksityiset ihmiset, oppilaitokset että julkiset toimijat. (Papunet 2023a).

Tilaajan opinnäytetyölleni löysin ottamalla itse yhteyttä Kehitysvammaliittoon. Alkuvuodesta 2023 minulla oli opinnäytetyöaiheekseni idea, mutta ei vielä tietoa, olisiko opinnäytetyölleni varsinaista tarvetta. Kartoitin minkälaista laulujen kuvitukseen liittyvää materiaalia on tuotettu tähän asti. Kuvitettuihin lauluihin liittyvää valmista maksutonta materiaalia löysin hyvin vähän. Pääsääntöisesti internetistä löytämäni kuvietut laulut olivat lastenlauluja. Aivoliiton sivuilta löytyy laulutauluja tutuista lastenlauluista (Aivoliitto2023a). Avainsäätiö tarjoaa maksullisena lastenlauluihin ja loruihin liittyviä irtokuvia (Avainsäätiö 2023). Papunet-sivustolta löytyy ilmaiseksi piirrettyin kuvin tuotettuja lastenlauluja, joululauluja, sekä kansanlauluja Papunetin kuvatyökalulle tuotettuna. (Papunet2023b). Yksityishenkilöt tarjoavat lauluihin liittyvää kuvamateriaalia maksullisesti. Esimerkiksi puheterapeutti Heidi Lierimalta voi ostaa lastenlauluihin liittyvän kuvakorttipaketin (Lierimaa 2023).

Etsin tietoa, onko missään tarjolla kuvitettuja nykyaikaisia lauluja tai suurempaa määrää lauluja, jotka eivät olisi suunnattu pääsääntöisesti lapsille. Aivoliiton sivuilta löysin Hannele Merikosken kuvittaman Haloo Helsingin kappaleen ”Maailman toisella puolen.” (Aivoliitto 2023a). Se oli ainoa uudempi kappale, jonka löysin. Tämä laittoi minut pohtimaan, olisiko kuitenkin tarvetta sille, että myös aikuisille suunnattuja kappaleita olisi enemmän tarjolla kuvitetussa muodossa?

Papunetin materiaaleista löytyy opinnäytetyönä tehtyjä tukiviitottuja video- ja viittomakuvamateriaaleja lastenlauluista. Katriina Kuusiston ja Tiia Matikan opinnäytetyö ”Miksi vauvalle lässytetään? Hoivapuheen, musiikin ja laulujen vaikutus lapsen kielen kehitykseen” (Kuusisto & Matikka 2021), sekä Hanna Kortesuoman opinnäytetyö ”Kirpusta

elefanttiin – tukiviitottuja lauluja lapsille (Kortesuoma 2017). Kehitysvammaliitto tuntui tästä syystä taholta, jonka kautta kannattaisi tiedustella opinnäytetyön tarvetta.

Helmikuussa 2023 olin sähköpostitse yhteydessä Kehitysvammaliittoon ja kerroin ajatukseni kuvitetusta laulukokonaisuudesta. Kävi ilmi, että Kehitysvammaliitolle on tullut kovasti toiveita aikuisempaan makuun sopivista laulumateriaaleista ja tarve sellaisen materiaalin valmistamiselle on. Sovimme yhteisen Teams-palaverin kahden Kehitysvammaliiton työntekijän kanssa. Aluksi tapasimme Teamsin välityksellä, keskustellen työn tavoitteista. Määrittelimme laulujen valintaa helpottaaksemme kohderyhmäksi muistisairaat. Kerron kohdassa 2.2 tarkemmat perustelut kohderyhmän valitsemiselle. Teams-tapaamisen jälkeen keskustelumme tilaajan kanssa tapahtui tiiviisti ja säännöllisesti sähköpostitse minun ja kahden yhteyshenkilöni välillä. Sain yhteyshenkilöiltäni paljon hyödyllisiä ehdotuksia ja näkemyksiä siitä, minkälaiset asiat tukevat kuvan selkeyttä ja ymmärtämistä. He ovat työskennelleet selkeisiin kuviin ja AAC-materiaaleihin liittyvien asioiden parissa kauan, joten pidin heidän näkemyksiään erittäin tärkeinä kuvia valmistaessani. Kerron kuvittamisen vaiheista yksityiskohtaisemmin osiossa 4.

2.2 Kohderyhmä

AAC-menetelmät tarkoittavat puhetta tukevia ja korvaavia vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä. Lyhenne AAC tulee sanoista Augmentative & Alternative Communication. AAC-menetelmiä ovat mm. viittomat, kuvakommunikaatio, erilaiset puhelaitteet ja puheen rytmissä piirtäminen (Tikoteekki 2023). Noin 60 000 ihmisellä Suomessa on eri asteisia puhe- ja kommunikointivaikeuksia ja heistä noin puolet tarvitsee avukseen AAC-menetelmiä. Yleisimmät puheen ymmärtämisen ja tuottamisen vaikeudet johtuvat seuraavista asioista: aivoverenkiertohäiriö, eri asteiset aivovammat, ALS, autismikirjo, CP-oireyhtymä, kehitysvammaisuus, MS-tauti, sunnynnäinen vaikeus ja muistisairaudet (Selkoseks 2023a.)

Ihmiset elävät pidempään kuin aiemmin ja väestön ikääntyessä myös muistisairaiden määrä kasvaa. Tällä hetkellä Suomessa muistisairaiden henkilöiden lukumääräksi on arvioitu noin 190 000 henkeä, joista valtaosa on yli 80-vuotiaita. Muistisairauksia ilmenee myös työikäisessä väestössä (35-65v) ja arvion mukaan muistisairauteen sairastuu vuosittain Suomessa noin

14 500 henkilöä. Yleisimmät muistisairaudet ovat otsa- ja ohimolohkorappeumasta johtuva muistisairaus, Lewyn kappale-tauti, Alzheimer ja verisuoniperäinen muistisairaus. Kahta viimeksi mainittua ilmenee myös yhdistelmänä, eli sekamuotona. Muisti voi heikentyä myös Parkinsonin taudin tai MS-taudin seurauksena, jolloin tiedonkäsittelytaidotkin saattavat alentua. (THL2023; Muistiliitto 2023)

Yksi AAC-menetelmiä tarvitseva ihmisryhmä ovat henkilöt, joilla on afasia, eli aivoperäinen puhehäiriö. Afasian suurin aiheuttaja on aivoverenkiertohäiriö (AVH). Usein AVH:n saanut henkilö on iäkkäämpi aikuinen, mutta myös nuoret henkilöt voivat sairastua aivoverenkiertohäiriöön. Afasia vaikuttaa aivojen kielellisiin toimintoihin, puheen tuottamiseen ja ymmärtämiseen. Aivoverenkierron häiriöt voivat lisätä haasteita myös tarkkaavuuteen ja keskittymiskykyyn ja muistiin (Korpijaakko-Huuhka & Kiesilä 2011; Aivoliitto 2023b). Työmuistin vaurioitumisen uskotaan liittyvän läheisesti kielellisiin häiriöihin (Service 2017, 43).

Sanojen ja kielen ymmärtäminen, sekä mielikuvien luominen vaatii muistia (Muistiliitto 2023). Visuaaliseen muistiin tukeutuminen on ihmisille usein luontaisempaa kuin verbaaliseen muistiin tukeutuminen ja kuvat muistetaan usein tekstiä paremmin (Hatva Anja 2018, 23, 76). Muistisairauden myötä henkilön voi olla vaikea tunnistaa tai hahmottaa ympäristöään ja tarkkaavaisuus heikentyy. Muistisairaana henkilön tarve olla vuorovaikutuksessa säilyy kuitenkin pitkään ja sitä tulisi tukea (Pekkala 2017, 303. Käypähoito 2023, Muistiliitto 2023). Muistisairasta ihmisen kommunikaatiota voidaan tukea esimerkiksi käyttämällä erilaisia aisteja stimuloivia materiaaleja, joihin kuuluvat esimerkiksi kuvat ja musiikki (Pekkala 2017, 308). Musiikilla voi olla vaikutusta muistiin, mutta täyttä varmuutta asiasta ei ole tutkimuksissa voitu todentaa. Musiikki kuitenkin mielletään miellyttäväksi ärsykkeeksi ja sen aiheuttama positiivinen tunnetila johtaa hetkellisesti parempiin kognitiivisiin suorituksiin ja nostaa vireystilaa (Hyyppä 2018, 135). Opinnäytetyön produktin lauluvalinnat tehtiin kartoittamalla suosittuja lauluja muistisairaiden keskuudessa, mutta kuvat on lauluihin on pyritty suunnittelemaan niin, että ne palvelisivat käytettävyydeltään mahdollisimman monia AAC-menetelmiä käyttäviä henkilöitä. Ohjeistus kuvitetujen laulujen käyttämiseen löytyy kirjallisen osion liitteistä, liite 3.

3 PRODUKTIIN VALITTAVAT LAULUT

3.1 Aineiston hankinta kyselyn avulla

Idean tai tuotteen toteutustapa muodostuu toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellisen selvityksen avulla. Toiminnallisen opinnäytetyön määrällisessä tutkimuksessa ei aina ole välttämätöntä analysoida kerättyä aineistoa yhtä tarkasti kuin laadullisessa tutkimuksessa tai tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Määrällisen tutkimuksen avulla voidaan kerätä tiettyä puuttuvaa tietoa toiminnallisen osuuden tueksi ja se voidaan toteuttaa esimerkiksi sähköpostikyselyllä. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 56-58).

Kuvitettavaksi valittavat laulut tuli valita perustellusti, kohderyhmää ajatellen. Keräsin aineistoni määrällisellä tutkimusella, kyselyn avulla, jonka vastausten perusteella saisin kuvan siitä, mitkä laulut ovat suosittuja muistisairaiden keskuudessa. Kyselyn suoritin sähköpostilla toukokuussa 2023. Mietin vaihtoehtoja Google Formsin anonyymien kyselyn ja sähköpostikyselyn välillä. Koska kyseessä oli asia, joka ei ole arkaluontoinen tai henkilökohtainen, en nähnyt tarpeelliseksi täysin anonyymia kyselyä, jonka vastaajatiedot olisivat itseltänikin salassa. Ajattelin, että saan myös paremmin vastauksia suoran viestinnän avulla. Sähköpostiin on joskus myös helpompi vastata suoraan kuin kyselyyn joka on erillisen linkin takana. Lähetin kysymykseni kuuteenkymmeneenviiteen eri kohteeseen. Kohteina olivat muistiyhdistysten ja palvelutalojen työntekijät ympäri Suomea. Sähköposti on raportin liitteenä, liite 1.

Sähköpostiin pystyi vastaamaan toukokuun 2023 ajan. Sähköpostiin vastasi yhteensä 13 henkilöä ja eri lauluja mainittiin yhteensä 70 kappaletta. Suosituissa lauluissa oli paljon hajontaa, mutta 90-lukua ennen syntyneet kappaleet olivat selvästi mainitumpia, kuin 90-luvun jälkeen syntyneet kappaleet. Raportin liitteenä on listattu kaikki kyselyn kautta vastauksena mainitut laulut, vastaajien henkilöllisyyttä mainitsematta, liite 2.

Suosituimmaksi lauluksi nousi selkeästi ”Kultainen nuoruus” (8 mainintaa) ja toiseksi suosituimmaksi ”Tulipunaruusut” (4 mainintaa). Moni lauluista sai kaksi mainintaa ja suurin osa yhden maininnan. Koska hajontaa oli reilusti ja yksittäisiä lauluja ilmeni vastauksissa paljon, tuli tehdä päätöksiä perustuen myös muuhunkin, kuin laulujen suosioon. Laulujen lyriikoita saattaa olla vaikea ymmärtää, sillä sanoitukset sisältävät usei kielikuvia. Etenkin vanhoissa kappaleissa voi olla sanoja, joita ei nykyään enää käytetä niin aktiivisesti.

Keskustelimme tästä tilaajan kanssa ja tulimme tulokseen, että moni hyötyisi siitä, että tällaisia kielikuvia sisältäviä kappaleita valittaisiin kuvitettavaksi. Valintaan vaikutti myös tekijänoikeuksien haltijoilta luvan saaminen kuvittamiseen.

3.2 Tekijänoikeudet

Musiikin sanoittajien, säveltäjien, sovittajien ja kustantajien oikeuksia valvoo tekijänoikeusjärjestö, eli Teosto. Musiikin julkisesta esittämisestä maksetaan musiikin tekijälle korvaus ja sen julkiseen esittämiseen tarvitaan lupa (Teosto 2023a). Kuvitettujen laulujen tekijänoikeudet kuuluvat graafisten tekijänoikeuksien piiriin. Koska lauluja ei julkaistaisi kuunneltavassa audiomuodossa, vaan pelkästään lyriikoiden osalta, tarvittiin lupa graafisiin tekijänoikeuksiin. Teosto kertoo graafisista tekijänoikeuksista seuraavasti:

”Graafisiin tekijänoikeuksiin kuuluvat mm. nuottien, sanoitusten ja partituurien painattaminen ja muu visuaalinen esittäminen. Esimerkiksi nettisivuilla ja muistikirjoituksissa. Graafiset tekijänoikeudet eivät kuulu Teoston asiakassopimukseen, vaan niiden lisensiointi kuuluu musiikintekijälle itselleen tai hänen musiikinkustantajalleen. Lupa graafisten oikeuksien käyttöön tulee siis aina kysyä musiikintekijältä, kustantajalta tai oikeuden omistavalta perikunnalta.”
(Teosto 2023b).

Teosto ei voi antaa tai evätä suoraan oikeuksia graafisiin tekijänoikeuksiin, joten tarvitsin luvat kuvittamiseen musiikin tekijöiltä itseltään, perikunnalta tai kustantajilta. Tekijänoikeuksista vastaavien henkilöiden kontaktointi vei aikaa. Katsoin parhaaksi tehdä ensin oman esikarsinnan, koska oikeuksien kysyminen 70 eri kappaleen suhteen olisi ollut työlästä ja aikaa vievää. Valitsin kappaleista 15 joiden oikeuksia lähdin selvittämään. Valintoihin vaikutti, kuinka useasti kappale oli vastattu kyselyssä, sekä sisälsikö kappale kielikuvia tai selkeää tarinallisuutta, jonka ymmärrettävyyttä kuvat tukisivat.

Tekijänoikeusvapaa kappale tarkoittaa kappaletta, jonka tekijän kuolemasta ja äänitteen julkaisuvuodesta on kulunut vähintään 70 vuotta (Musiikkiluvat 2023). Yritin valita esikarsinnassani myös tekijänoikeusvapaita kappaleita, jotka olivat vanhoja mutta kestäneet aikaa. Tällainen kappale oli mm. ”Karjalan kunnalla lehtii puu”. Osa kyselyn vastauksissa mainituista kappaleista löytyi jo Papunetin sivuilta kuvapankin kuvilla kuvitettuina. Tällaisia

kappaleita olivat mm. ”Kalliolle Kukkulalle”, ”Tula Tullalla”, ”Jos sais kerran”, ”Soittajapaimen” ja ”Tuol on mun kultani” (Papunet 2023b).

Kesäkuussa 2023 yritin etsiä kappaleiden kustantajien yhteystietoja itsenäisesti verkosta, mutta se osoittautui tuloksettomaksi. Niinpä otin suoraan yhteyttä Teostoon, jotta saisin heidän kautta tekijänoikeuksista vastaavien tahojen yhteystiedot. Teostolla oli kiireistä ja asian vieminen eteenpäin veikin paljon aikaa. Saatuaani vastauksia ja yhteystietoja, minulle varmistui myös tiettyjen kappaleiden tekijänoikeusvapaus (Teosto 2023c). Yhteystiedot saatuaani, olin sähköpostitse yhteyksissä kappaleiden tekijänoikeuksista vastaaviin tahoihin heinäkuussa 2023. Viestintäni osui valitettavasti juuri kesälomien ajalle, joten tiesin produktin valmistamisen viivästyvän yhä, ellen alkaisi jo työstää tekijänoikeusvapaata materiaalia.

Ensimmäisiksi piirrettäviksi kappaleiksi valikoitui Yrjö Sakari Yrjö-Koskisen sanoittama kappale ”Suomen salossa”, sekä Valter Juvan sanoittama ”Jo Karjalan kunnailta lehtii puu”. Molemmat ovat vahvasti luontoaiheisia, ja sisältävät paljon sanastoa, joka voi olla vaikea ymmärtää, jos termit eivät ole tuttuja. Näillä valinnoilla ajattelin myös tukevani henkilöitä, joiden äidinkieli ei ole suomi tai joiden on vaikea ymmärtää kielikuvia. ”Suomen salossa” on hyvin vanha kappale, mutta sisältää helpon toistuvan kertosakeen: ”Hoi-laari-laari-laa, hoi-laari-laari-laa! Kaikuu mun suloinen Suomeni maa.” Toistuva kertosaie on avuksi sen muistamisessa.

Kolmanneksi kappaleeksi valikoitui Tapio Rautavaaran kappale ”Isoisän kaappikello”, johon sain oikeudet suoraan Tapio Rautavaaran kappaleiden oikeuksista vastaavalta henkilöltä. Valitsin kappaleen, koska sain luvan siihen nopeasti heinäkuussa 2023 (Leena Rautavaara 2023). ”Isoisän olkihattu” kappale on selkeätempoinen ja vahvasti tarinallinen.

Koska kappaleet ”Kultainen nuoruus” ja ”Tulipunaruusut” olivat selvästi suosituimmat kyselytuloksissa, yritin saada etenkin niiden kappaleiden luvat käyttööni. Myös ”Mummon Kaappikello” olisi ollut oivallinen pari ”Isoisän olkihattu” kappaleelle, jonka oikeudet minulla jo oli. Kaikkien edellä mainittujen kolmen kappaleen oikeuksista vastaa Warner Chappell Music Finland Oy. Sain heihin yhteyden elokuussa 2023. Kappaleiden lyriikoiden kuvittaminen ilmaiseksi julkiselle sivustolle ei ollut mahdollista (Warner Chappell 2023). Keskustelin Warner Chappell Music Finland Oy:n yhteyshenkilöiden sekä opinnäytetyön tilaajan kanssa maksullisesta käyttömahdollisuudesta, mutta se ei osoittautunut vaihtoehdoksi

tällä hetkellä (Kehitysvammaliitto 2023). Lopullinen kokonaisuus tulisi siis sisältämään kappaleet, joiden käyttöoikeus olisi ilmainen.

Neljänneksi kappaleeksi valitsimme yhdessä tilaajan kanssa Suvivirren. Se mainittiin kyselyvastauksissa useamman kerran ja on tekijänoikeusvapaa. Kappale on laajasti tunnettu ja sitä lauletaan monen ikäisten keskuudessa mm. koulujen päättäjäispäivänä. Se voi herättää muistoja vanhemmassa väestössä ja kuvitettuja laulua voidaan käyttää kevätjuhlissa edistämässä saavutettavuutta.

Lopulliseen produktiin valitut kuvitettavat kappaleet olivat ”Suvivirsi” (san. mahdollisesti Israel Kolmodin, suom. mahd. Erik Cajanus), ”Jo Karjalan kunnailla lehtii puu” (san. Valter Juva), ”Isoisän olkihattu” (san. Tapio Rautavaara) ja ”Suomen salossa” (san. Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen).

4 PRODUKTIN VALMISTUS

4.1 Kuvitukseen valmistautuminen hyödyntämällä aiempaa tietoa

Anja Hatvan väitöskirjassa ”Merkityksen välittäminen kuvan avulla” (2009) on avattu kuvittamiseen kuuluvaa prosessia. Hatva viittaa semiotiikan, eli merkkiopin, professorin ja kirjailijan Umberto Econ (1932-2016) näkemykseen koskien kuvittajan tekemiä valintoja liittyen kuvien ulkoasuun. Kuvan tekijällä on oma tyyliinsä, niin sanottu ”esteettinen käsiala”. Tämä korostuu, kun kuvia luodaan mielikuviin pohjaten, eikä suoraan mallista (Hatva 2009, 61-61). Kun kuvalla on viestinnällinen tarkoitus, kuvaan saattavat vaikuttaa jonkin verran aikakauden ”ismit” ja episteesit, eli tiedolliset järjestelmät, mutta pääsääntöisesti kuva puetaan itselle ja tilaajalle sopivaan tarkoitukseen (Hatva 2009, 62). Luovan prosessin vaiheisiin kuuluvat valmistautuminen, ratkaisuyritykset, hautumisvaihe, oivallus ja todentaminen (Hatva 2009, 63). Tämän huomasin konkreettisesti produktia valmistaessani, josta kerron myöhemmin tarkemmin.

Suurena apukirjallisuutena omien kuvieni suunnittelussa ja toteutuksessa oli Kehitysvammaliiton Selkokeskuksen toukokuussa 2023 julkaisema ”Selkokuvaopas” (Kaatra & Ketola 2023). Opas auttaa erilaisia viestijöitä analysoimaan kuvien tekemiseen ja käyttöön liittyviä ratkaisuja. Opas sisältää runsaasti esimerkkejä erilaisista kuvista, joita on analysoitu muun muassa muistamisen tukemisen näkökulmasta. Oppaan on koonnut Selkosanomien toimittaja ja selkokuvien asiantuntija Kaisa Kaatra (YTM), sekä yliopistotutkija Anne Ketola (FT) Tampereen yliopistosta. Oppaaseen on koottu ohjeita ja neuvoja selkokuvien toteuttamiseen, tutkimustietoon nojaten. Oppaan tekijät määrittelevät selkokuvan piirros- tai valokuvaksi, joka esitetään selkokielen ohessa, esittää tekstin keskeisen asian, on yhdenmukainen tekstin kanssa tunneviestiltään ja sisällöltään ja on esitetty mahdollisimman helposti havaittavalla ja tulkittavalla tavalla (Kaatra & Ketola 2023, 6). Selkokieli on yleiskieltä helpompaa, sisältäen lyhyempiä lauserakenteita ja helpommin ymmärrettävämpiä sanoja (Selkokeskus, selkokieli 2023). Kuvittamani laululyriikat eivät ole selkokielisiä, enkä valmistanut produktiin varsinaisia selkokuvia vaan laulun sanoja tukevia kuvia. Selkokuvaoppaasta oli kuitenkin suuresti apua kuvitusprosessissa, tiivistäessäni laulujen sanoja mahdollisimman informatiivisiksi ja selkeiksi kokonaisuuksiksi.

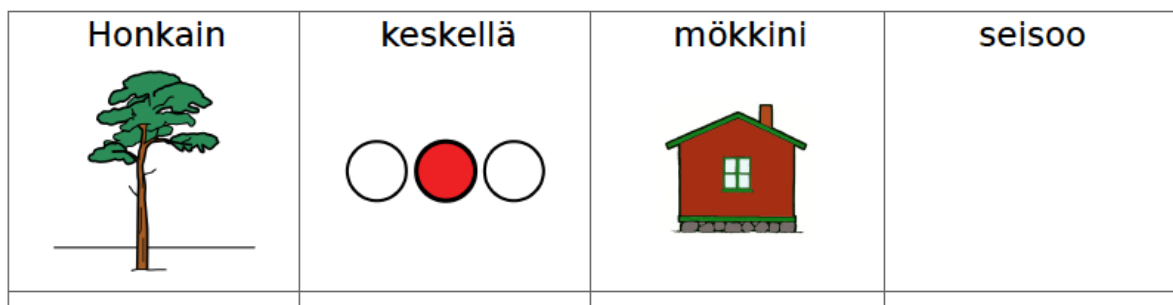
Yritin koko kuvitusprosessin ajan pitää mielessäni, että selkeä kuva ei ole vain sellainen, joka miellyttää omaa silmää ja jonka ydinsanomana tekijä itse tajuaa. Päinvastoin, on ajateltava henkilöä joka näkee kuvan ensimmäistä kertaa ja kenties vain hetken ajan. Välittykö ydinviesti? Eri katsojat voivat tulkita saman kuvan lukemattomalla eri tavoilla. Kuvan tulkintaan ja mielikuviin vaikuttavat mm. kuvan kaksi- tai kolmiulotteisuus, syvyysvaikutelma, nähtyjen asioiden etäisyydet, värit ja visuaaliset muodot (Mikkonen 2005, 25-26).

Kuvituksen toteutuksen tueksi etsin tietoa siitä, millaisia kuvituksia on valittu vastaaviin kokonaisuuksiin, kuin opinnäytetyöhöni liittyvä materiaali. Yksi hyvä esimerkki on Emmi Tuuttilan opinnäytetyö ”Kuvitetut laulut – varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin liikunnallistamisen tukena”. Tuuttila kuvitti lastenlauluja kuvatyökalun avulla motorisen kehityksen tueksi (Tuuttila 2014). Tutkin Tuuttilan tekemiä ratkaisuja kuvien suhteen. Kohderyhmänä kuville olivat lapset. Joskus laulussa olevasta lauseesta oli valittu yksi ydinsana, joka oli kuvitettu. Esimerkiksi ”Heinä-heinä-sirkka soittaa viulua” kuvassa oli viulun kuva (Tuuttila 2014, liite 9). Tuuttilan kuvittamien laulujen tarkoitus oli kehittää lapsen motorista hahmotuskykyä, jolloin hän oli ymmärrettävästi valinnut kuviinsa erilaisia kehon osia kuvaamaan liikeratoja, kuinka laulun tahtiin voi liikkua ja leikkiä (Tuuttila 2014, 22-24). Omia kuvituskuviani lähestyin sen kautta, kuinka ne tukisivat laulujen sanoja parhaiten. Tuuttilan valitsemien kuvien tarkastelusta oli minulle hyötyä, koska näin minkälaisia asioita hän painotti kuvallisissa ratkaisuissaan.

Tarkastelin myös Papunetin verkkosivuilta löytyviä kuvitettuja lauluja, joista osa on piirretty ja osa kuvitettu Papunetin kuvapankin kuvilla. Piirretyissä lastenlauluissa laulun lauseet on jaettu moneen erilliseen kuvaan. Esimerkiksi samaisessa ”Hämä-hämähäkki”-kappaleessa, jonka Tuuttilakin oli kuvittanut, Papunetin versiossa lause ”Hämä-hämä-häkki kiipes langalle”, oli jaettu neljäksi eri kuvaksi (Papunet 2023b). Tuuttila oli kuvittanut lauseen yhdellä kuvalla. Koin hyödylliseksi vertailla näitä kahta erilaista ratkaisua toisiinsa ja todeta, että kuvittaja tekee aina viimekädessä omat ratkaisunsa ja vaihtoehtoja saman lauseen ilmaisemiseen kuvallisesti on lukuisia. Seuraavaksi kerron esimerkkejä oman piirtämisprosessini kulusta ja kuviin liittyvistä ratkaisuista perusteluineen.

4.2 Yhden kuvan sisältämä informaatio

Kuvien kautta pystytään liittämään merkkejä toisiinsa, eli ketjuttamaan tapahtumia ja asioita informatiivisempaan muotoon. Asioiden keskinäisten suhteiden ja ajallisten tapahtumaketjujen havaitseminen tapahtuu kuvien kautta helpommin, kuin pelkkään ääneen tai tekstiin perustuvan infon käsittely (Von Tetzchner & Martinsen 1991, 275). Usean ketjussa olevan kuvan sijasta yhteen kuvaan on mahdollista sisällyttää useampi samassa lauseessa mainittu asia. Havainnollistan erilaisten kuvitustyylien eroa seuraavalla esimerkillä. Alla olevassa Papunetin kuvatyökalulla (Papunet 2023c) toteuttamani kuvitus ”Suomen salossa” kappaleen lauseesta ”Honkain keskellä mökkini seisoo”.

Kuva 1. Mänty – Papunet. Sergio Palao / ARASAAC

Kuva 2. Keskellä – Papunet. Sergio Palao / ARASAAC

Kuva 3. Mökki – Papunet. Elina Vanninen

Jokainen lauseessa mainittu asia on kuvitettu sanoituksen alle erillisinä kuvina, ”honka” (kuva 1), ”keskellä” (kuva 2) ja ”mökki” (kuva 3). Sana ”seisoo” ei tässä tapauksessa anna lisäinformaatiota kuvitukseen. Kuvatyökalun kuvissa ”seisoo” hakusanalla löytyy seisovia hahmoja, joten sellainen kuva johtaisi harhaan, sillä laulussa mökki seisoo, eikä ihminen. ”Honkain”- sana on monikko kahdesta tai useammasta havupuusta, mutta tällä tyyllillä kuvittaessa monikkoa on vaikea ilmaista. Papunetin kuvapankista löytyy valokuvia mäntymetsästä. Se voisi olla yksi vaihtoehto monikon ilmaisemiseksi. Myös ”keskellä” sana on kuvitettu erillisenä kuvana kolmella ympyrällä, joista keskimmäinen on punainen. Myös

mökin kuva on punainen, jolloin se luo yhteneväisempää kuvaa siitä, että mökki ja punainen pallo liittyvät yhteen. Seuraavassa kuvassa sama lause on ilmaistu yhdellä kuvalla.

Kuva 4. ”Honkain keskellä mökkini seisoo” – Suomen salossa. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuvassa 4 on kaksi honkaa, eli mäntyä, joiden keskellä on ruskea mökki kuvattuna edestäpäin. Tämä kuvitustyyli antaa saman informaation kuin kuvatyökalulla kuin ketjutettu kuvitustyyli, mutta lauseessa mainitut elementit on koottu samaan kuvaan suhteessa ja perspektiivissä toistensa kanssa. Molemmat kuvituskuvat on informatiivisia, mutta riippuu käyttäjästä, kumpi tyyli on saavutettavampi juuri kyseiselle henkilölle.

Kuva 5. ”Kaskies sauhut ja uinuvat yös” – Karjalan kunnailta lehtii puu. Luonnos.
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 6. ”Kaskies sauhut ja uinuvat yö” – Karjalan kunnilla lehtii puu. Lopullinen kuva.
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Koska AAC-menetelmiä käyttävien ihmisten luku- ja puheen ymmärtämisen taito vaihtelevat, tarkastelin kuvia myös ilman tekstiä. Ymmärtäisikö sellainen henkilö kuvissa tapahtuvat asiat? Kaikkea laulujen sanoissa mainittuja asioita en pystyisi kuvilla kertomaan, joten minun oli tehtävä valintoja. Valintani kohdistuivat usein sanoituksissa oleviin vaikeisiin sanoihin ja niiden piirtämiseen näkyväksi, koska silloin saavutettavuus paranisi, kun tuntematon sana sai selityksen kuvassa. Luontoaiheisessa ”Karjalan kunnilla lehtii puu” kappaleessa on paljon luontosanastoa, jonka ymmärtämistä voi kuvilla helpottaa. Yksi sanoista on ”kaski”, jolla viitataan entisaikaiseen maanviljelytekniikkaan. Kaskiviljelyssä metsä poltettiin ja maaperästä tuli hedelmällisempää viljelyä varten (Wikipedia 2023a). Vanhemmalle väelle tämä sana on tutumpi, mutta nuoremmalle sukupolvelle sana ei välttämättä kerro mistä on kysymys. Koska laulussa mainitaan ”kaskien sauhut”, kuvaa suunnitellessani päätin, että metsä on juuri poltettu ja savu nousee yhä maasta. Edellä olevassaa kahdessa kuvassa on luonnoskuva (kuva 5) ja lopullinen kuva (kuva 6) lauseesta ”Kaskies sauhut ja uinuvat yö”. Kuvassa taustalla on öinen maisema ja etualalla poltetun metsän savuavat jäänteet, jotka on kuvattu muutamalla yhä

kytevällä ja savualla oksalla maassa. Samaan kuvaan on pystytty yhdistämään kaksi lauseessa mainittua asiaa.

4.3 Sanoitusten tulkinnanvaraisuus

Kun kuva ja sana yhdistyvät toisiinsa, kaksi mediaa muodostavat kokonaisuuden. Kun eri vuorovaikutuksen muodot toteutuvat samassa teoksessa, ne elävät samanaikaisesti rinnakkain. Kielellinen kommunikaatio on moniaistista ja erilaiset aistihavainnot täydentävät toisiaan. Näkeminen ei liity vain kuviin, eivätkä kuuleminen, ajattelu ja puhe ole vain kieleen tai sanoihin liittyviä aisteja (Mikkonen 2005, 21-24). Kuvitetussa laulukokonaisuudessa, eli produktissa, kuvat ja laulujen lyriikat sijoitettaisiin lähekkäin toisiinsa nähden, jotta ne voitaisiin havaita samanaikaisesti. Kuvien suunnittelu vielä valmistumattoman tekstin rinnalla auttaa hahmottamaan olennaisimmat osat tekstistä (Kaatra & Ketola 2023, 22-23). Minulla oli teksti valmiina, mutta laulun sanoituksen pilkkominen osiin auttoi näkemään, kuinka monta kuvaa mahdollisesti olisi hyvä valmistaa kappaleeseen. Lopullisessa produktissa kuvat koottaisiin yhtenäiseen tiedostoon yhdessä laulun sanojen kanssa, jolloin kuvat tulisivat olemaan sanojen vieressä tai alla. Laulun sanoitusosiot eivät saisi olla liian pitkiä yhtä kuvaa kohti, jotta laulaja ehtii havaitsemaan sekä kuvan että tekstin lyhyen ajan sisällä tai samanaikaisesti.

Kuva 7. Luonnoskäsikirjoitus tekstillä. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 8. Luonnoskäsikirjoitus kuvitettuna. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuvassa 7 on ensimmäinen luonnoskäsikirjoitus tekstimuotoisesti kappaleesta ”Suomen salossa”. Aluksi tarkastelin laulun sanoja ja jaoin ne ruutuihin, jotta hahmottaisin kuinka monta kuvaa laulu tarvitsee ja mikä asia ilmaistaisiin missäkin kuvassa. Laulun sanat on kirjoitettu käsin ruutuihin. Kuvassa on kolmen värisiä ruutuja. Eri värit kuvaavat eri säkeistöjä. Kertosäe vastaa kaikissa säkeistöissä samaa kuvaa, luonnoskuvassa ruutua numero 4.

Kuvassa 8 on saman kappaleen ensimmäinen säkeistö, myös jaettuna viiteen eri ruutuun. Ruutuihin on piirretty kuvan 7 ruutukäsikirjoitusta vastaavat lauseet luonnoskuvina. Kuvan 8 kuudennessa ruudussa on kuvattu väripaletti, jota mahdollisesti käyttäisin lopullisen kuvituksen väreinä. Kappale ylistää luontoa, joten väreiksi on valittu metsän vihreää ja taivaan sekä veden sinisävyjä. Musta toimii korostusvärinä ääriä väreille.

Kuva 9. ”Hoi-laari-laari-laa”- Suomen salossa. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 10. ”Kaikuu mun suloinen Suomeni maa”- Suomen salossa. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuvien lopullinen ulkoasu saattoi muuttua joissakin tapauksessa alkuperäisistä luonnoksista paljonkin. Esimerkiksi ”Suomen salossa” kappaleen kertosäe ”Hoi-laari-laarilaa, hoi-laari-laarilaa, kaikuu mun suloinen Suomeni maa” on kuvattu alkuperäisessä luonnossuunnitelmassa yhden ruudun sisälle mahtuvaksi (kuva 7). Toisessa luonnoksessa se on jaettu kahteen eri kuvaan (kuva 8). Lopullisessa produktin versiossa kertosäe on kuvattu kahdella eri kuvalla, joista Suomen kartasta kaikuva musiikki on pysynyt luonnoksen kaltaisena (kuva 10), mutta ”Hoi-laari-laarilaa” osio kuvataan ihmisellä joka laulaa (kuva 9). Luonnoksessa osio oli kuvattu musiikkia kaikuvalla metsällä (kuva 8). Lopulliseen versioon päädyimme yhdessä tilaajan kanssa. Laulun sanat ovat tulkinnanvaraiset. Tässä tapauksessa kuvittajana tavoiteltiin mielikuvaa siitä, että laulun kertoja laulaa sydämensä pohjasta ja hän kokee olevansa yhtä luonnon kanssa, jolloin koko Suomi kaikuisi laulua hänen kanssaan. Sanojen tulkintaa ohjataan kuvavalinnoilla ja kuvittajan tulee tiedostaa kuvien tunteisiin vetoava vaikutus (Kaatra & Ketola 2023, 4, 7).

Oman kuvitustyylini selkeyden etsiminen tapahtui kokeilujen ja muutosten kautta. Lähetin luonnoksiani tilaajan nähtäväksi ja kommentoitavaksi. Sain rehellistä ja hyödyllistä palautetta, jonka avulla pystyin tekemään muutoksia tai jatkamaan kuvia eteenpäin. Kuvituksesta oli myös hyvä pitää taukoa, koska itsekin huomasin muutostarpeita, kun palasin samaan kuvaan myöhemmin ja aikaa oli kulunut välissä. Välillä muutokset olivat isoja ja välillä pieniä yksityiskohtia. Alla olevista esimerkkikuvista voi hahmottaa kuvien matkaa luonnosvaiheista valmiiksi kuviksi.

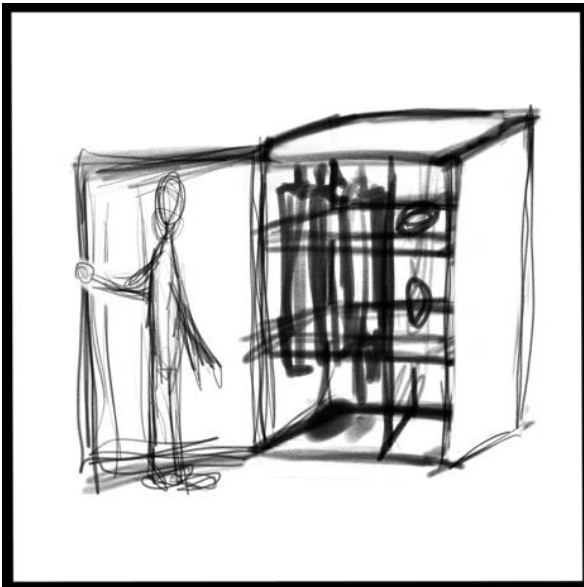
Kuva 11. ”Paimenen soitanto laitumen tiellä” – Suomen salossa. Luonnos.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

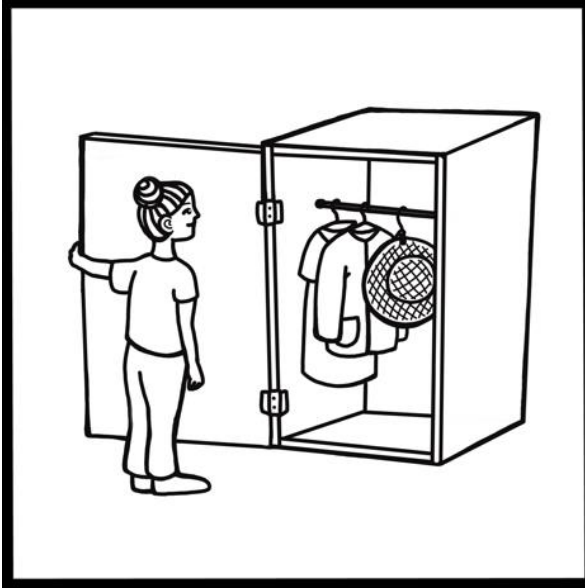
Kuva 12. ”Paimenen soitanto laitumen tiellä” – Suomen salossa. Valmis kuva.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

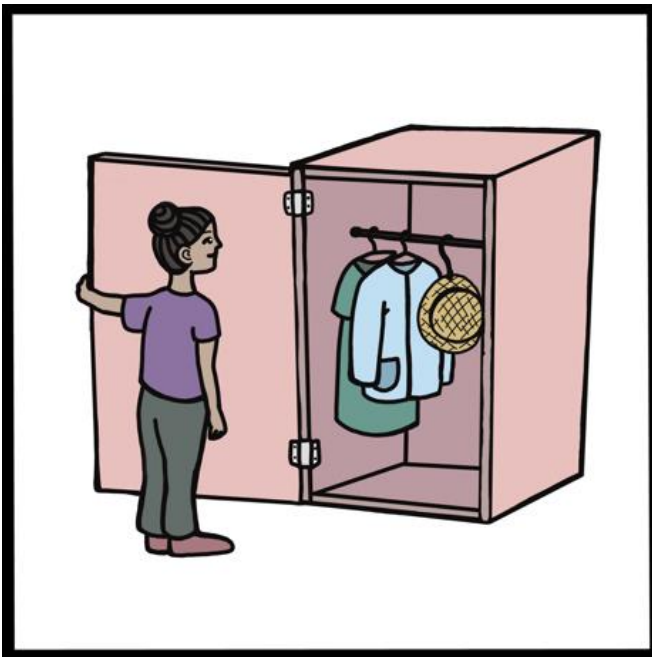

Kuva 13. ”Ja sattumalta vanhan kaapin siellä aukaisin” – Isoisän olkihattu

Luonnos. Kuva: Susanna Juuti (2023)

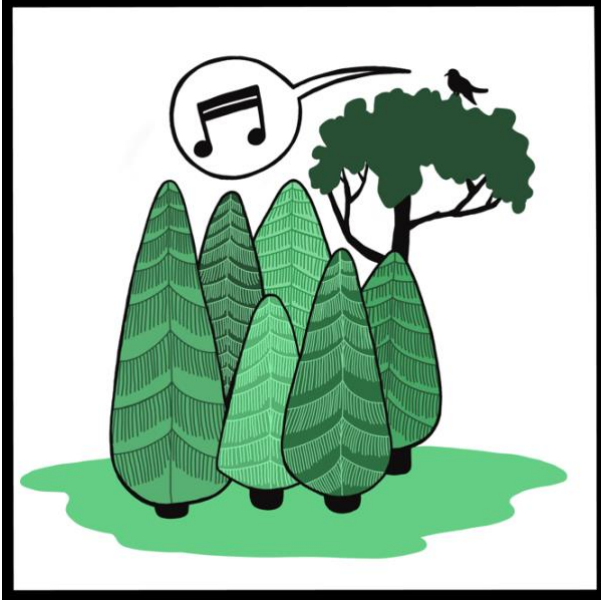

Kuva 14. ”Ja sattumalta vanhan kaapin siellä aukaisin” – Isoisän olkihattu. Mustavalkoinen.
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 15. ”Ja sattumalta vanhan kaapin siellä aukaisin” – Isoisän olkihattu
Valmis kuva. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Laulujen sanoissa ja ilmaisutavassa kuvin riitti pohdittavaa. Alla olevissa kuvissa näkyy esimerkkinä ”Suomen salossa” kappaleen kohta ”Kaukana korvessa käkönen kukkuu” ja siihen tehdyt muutokset (kuvat 16 ja 17).

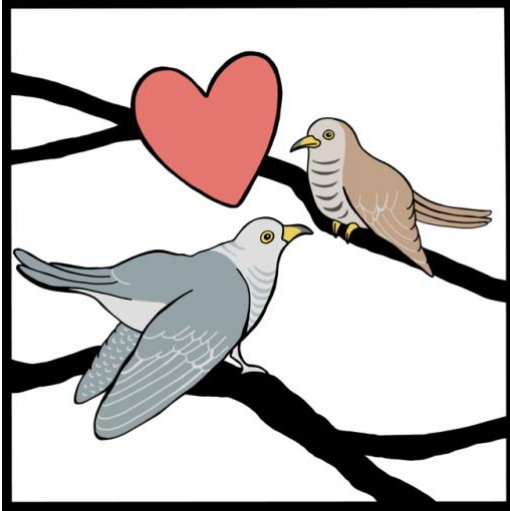

Kuva 16. ”Kaukana korvessa käkönen kukkuu” – Suomen salossa
Ensimmäinen kuvitusehdotus. Kuva: Susanna Juuti (2023)

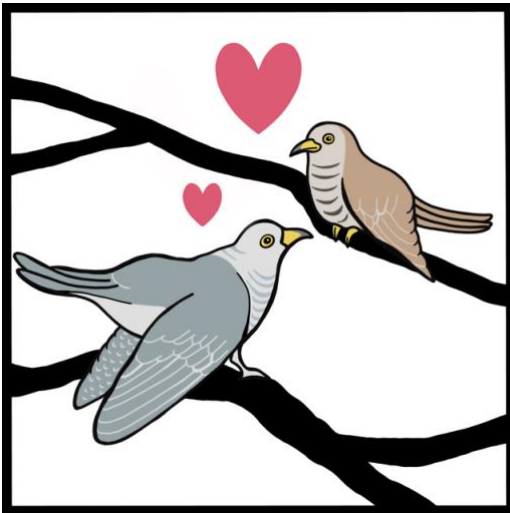

Kuva 17. ”Kaukana korvessa käkönen kukkuu” – Suomen salossa
Valmis kuva. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Alkuperäinen korpimaisema jonka piirsin, oli tyylitelty, eikä kovin realistinen (kuva 16). Pyöreät kuuset olivat hyvin lähellä toisiaan. Lopullinen kuva on realistisempi puiden osalta, eikä sisällä niin paljon yksityiskohtaista koristelua (kuva 17). Käki kuvataan mustana silhuettina puun latvassa. Alkuperäisessä kuvassa käen laulu on kuvattu yhdellä nuotilla (kuva 16). Lopullisessa kuvassa on kaksi nuottia jotka suurenevat, koska käen kuuluu kukkua kaukaa korvesta ja katsoja voi huomata laulun kantautuvan kauempaa (kuva 17).

Kuva 18. ”Sulhonsa suloutta ylistää” – Suomen salossa.
Ensimmäinen kuvitusehdotus. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 19. ”Sulhonsa suloutta ylistää” – Suomen salossa.
Valmis kuva. Kuva: Susanna Juuti (2023)

”Suomen salossa” kappaleen sanoitus kuuluu: ”Kaukana korvessa käkönen kukkuu, sulhonsa suloutta ylistää”. Yllä olevissa kuvissa on alkuperäinen versio (kuva 18) ja lopullinen versio (kuva 19) laulun kohdasta ”Sulhonsa suloutta ylistää”.

Tutkiessani sanoituksia, selvisi, että tässä kohtaa sanoittaja on ottanut taiteellisen vapauden tai kyseessä on lintutieteellinen virhe. Käksi on lintulaji, jonka koiraspuolinen yksilö on ainut joka kukkuu (Luontoportti 2023). Olisin voinut ohittaa tämän asian, mutta en halunnut kuitenkaan piirtää harhaanjohtavaa kuvaa. Naaras- ja koiraat ovat keskenään eri väriset. Sen sijaan, että olisin piirtänyt naaraskäen tai käen silhuetin, päädyin kuvaan jossa kaksi käkeä katsovat toisiaan, välissään sydän (kuva 18). Myöhemmin muutin vielä sydämen kahdeksi pienemmäksi sydämeksi, jotka eivät ole puun oksan edessä (kuva 19). Puun oksa sydämen takana olisi aiheuttanut väärinkäsitystä, että sydän jollain tapaa kasvaisi puusta.

Kun kuvitus tehdään kerronnallisesti, kerronnalliset keinot jakautuvat kolmeen pääkategoriaan. Kategoriat ovat sarjallisen vaikutelman luominen, näyttämöllisesti edustavimman tapahtuman esittäminen ja ikonografisten symbolien käyttäminen (Mikkonen 2005, 199-200). ”Isoisän olkihattu” kappale on produktiin kuuluvista lauluista selvästi tarinallisin ja siinä liikutaan kahdessa eri ajassa, lapsenlapsen ajassa ja isoisän nuoruudessa.

Kerronnallisista keinoista kuvien sarjallisuuden voi toteuttaa monin eri tavoin, esimerkiksi esittämällä kohtaukset samassa visuaalisessa tilassa. Ajan kulumista voi kuvata käyttämällä samaa henkilöä useammassa eri kuvassa. (Mikkonen 2004, 200). Erotin laulussa olevat kaksi aikaa käyttämällä eri tiloja ja henkilöitä, mutta myös erityylisiä värejä nykyajan ja entisajan välillä. Isoisän maailma on väritetty kirkkaammin ja lapsenlapsen värimaailma muodostuu murretuista, hempeistä väreistä. Yhdessä kuvassa isoisä ja lapsi ovat yhtä aikaa samassa kuvassa (kuva 20). Isoisän pukeutumiseen kuuluu vanhanakin liivi ja olkihattu, joilla annetaan vinkki katsojalle, että kyseessä on sama hahmo. Alla esimerkkikuvat kahdessa ajassa tapahtuvista kuvista.

Kuva 20. ”Kun isoisan tarinaa mä hiljaa muistelin” – Isoisan olkihattu.

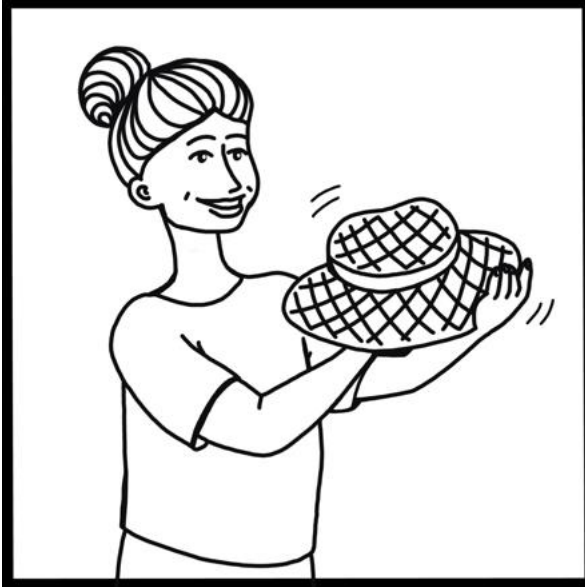
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 21. ”Hän kauan mietti, olkihatus viimein valitsi.” – Isoisan olkihattu.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

Isoisän olkihatun muoto muuttui matkan varrella tilaajan ehdotuksesta pyöreästä (kuva 22) enemmän Tapio Rautavaaran itsensä käyttämän teräväreunaisemman hatun muotoon (kuva 23). Tällainen hatun muoto olisi varmasti vanhemmalle väelle tutumpi ja he yhdistäisivät sen nimenomaan Tapio Rautavaaraan.

Kuva 22. ”Mä pölystä sen puhdistin ja sitä kääntelin”- Isoisän olkihattu.
Alkuperäinen kuva. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 23. ”Mä pölystä sen puhdistin ja sitä kääntelin”- Isoisän olkihattu.
Valmis kuva. Kuva: Susanna Juuti (2023)

4.4 Kulttuurinen saavutettavuus

Lähes kaikkia katsottavia asioita lähestytään kulttuurisen merkityksen kautta (Mikkonen 2005, 26). Minun tuli ottaa kuvia tehdessäni huomioon kulttuurinen saavutettavuus. Tiesin, että en voi onnistua siinä täydellisesti, mutta voin pyrkiä sen edistämiseen valinnoillani. Kulttuurisella saavutettavuudella tarkoitetaan kulttuuria, jossa on huomioitu erilaisten kulttuurin käyttäjien moninaisuus ja mahdollistettu jokaisen osallistuminen. Osallistumisen esteitä poistamalla voidaan parantaa kulttuurista saavutettavuutta. Tällaisia esteitä ovat esimerkiksi viestintään ja ymmärtämisen vaikeuteen ja asenteisiin liittyvät tekijät. (OKM 2023). Seuraavaksi kerron esimerkkejä tavoista, joilla pyrin mahdollistamaan sitä, että valmistamani kuvat olisivat moninaisuutta huomioivia ja kulttuurisesti saavutettavia.

Saavutettavuuskirjasto Celian ylläpitämälle ”Julkaise kaikille” verkkosivustolle on koottu tietoa siitä, kuinka kuvien toteutuksessa voidaan ottaa huomioon henkilöt joiden näkökyky ja värinäkö on heikko. Tietoa välittävissä kuvissa, kuten graafisissa kaavioissa ja diagrammeissa väri ei saa olla ainoa keino välittää tietoa. Hyvä tapa testata värien kontrastit, on esimerkiksi muuttaa kuva harmaan sävyiseksi ja katsoa erottuvatko eri osiot toisistaan. (Julkaise kaikille 2023).

Käytin tuota keinoa omien kuvieni tarkastelussa.. Jokaiseen kuvaan en piirtänyt mustia ääri viivoja kaikkiin elementteihin, mutta värien avulla pyrin luomaan selkeän rajan esimerkiksi taivaan ja puiden välille. Kukkia esittävästä kuvasta huomaa, että musta ääri viiva on välttämätön, jotta kukkien terälehdet eivät sekoittuisi taustaan. Samoin kuvassa 25 joki on vahvistettu mustin ääri viivoin, että se ei sekoittuisi maan väriin.

Kuva 24. ”Omanpa henkeni kieltä ne puhuu, honkain humina ja luonto muu” – Suomen salossa. Kuva: Susanna Juuti (2023)

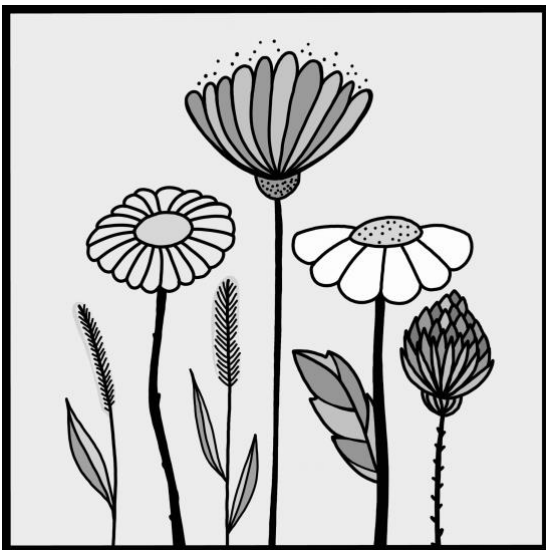

Kuva 25. ”Se luonnon uudeks luopi, sen kutsuu elohon” – Suvivirsi. Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 26. ”Ja siintävät salmes ja vuonojes suut” – Jo Karjalan kunnaila lehtii puu.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

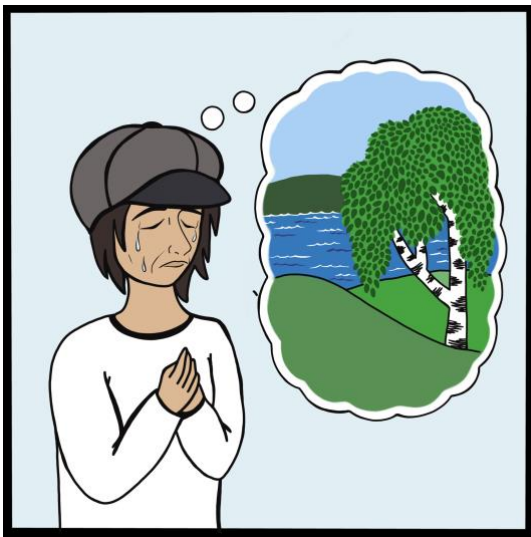

Kuva 27. ”Kauniisti joka paikkaa koristaa kukkanen” – Suvivirsi.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

Ihmisillä on sisäsyntyisiä sääntöjä, joiden kautta kuvia tulkitaan. Automaattisesti tapahtuva tulkinta tehdään usein omien kokemusten ja odotusten kautta (Mikkonen 2005, 25). Jokaisessa kuvittamassani laulussa esiintyi ihmishahmoja. Pyrin tuomaan moninaisuutta esille eri ikäisten

hahmojen kuvaamisessa ja erilaisten ihonvärien ja kehon piirteiden kautta. Tutkin Selkoseks-sivuston ihmiskuvitusta (Selkoseks 2023b). Selkoseks-sivustolla kuvatut ihmiset on kuvattu hyvin realistisin mittasuhtein ja tarjolla on kuvituksia erilaisin ihonvärein. Osa ihmisistä on kuvattu hiuksettomina. Moninaisuuden huomioimiseen kuuluu myös sukupuolen moninaisuuden huomioinen. Kappaleessa ”Jo Karjalan kunnaila lehtii puu” kertojan sukupuoli ei tule ilmi laulussa. Kertoja tuli kuitenkin jollain tapaa kuvittaa, koska sanoituksissa mainitaan hänen tekevän asioita. Tähän kappaleeseen koetin luoda mahdollisimman sukupuolineutraalin hahmon (kuva 28).

Kuva 28. ”Vie sinne mun kaihoni pohjaton” – Jo Karjalan kunnaila lehtii puu.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

Välttääkseni vahvaa feminiinisyyttä tai maskuliinisuutta hahmossa, piirsin hahmolle puolipitkät hiukset, yksinkertaiset vaatteet ja vartalon, joka ei ollut vahvasti muodokas. Näytin hahmon kuvan useammalle ihmiselle ja pyysin heitä kertomaan, millainen mielikuva heille tulee hahmon sukupuolesta. Sain toisistaan vaihtelevia vastauksia, toisten mielestä hahmo oli miespuolinen, toisten mielestä naispuolinen, osan mielestä ei kumpaakaan. Vastaukset vahvistivat sitä, että ainakin jollain tapaa olen saanut hahmoon sukupuolineutraaleja piirteitä, eivätkä mielipiteet hahmon sukupuolesta kallistu vain yhteen suuntaan.

Kuvien tulkintaan vaikuttavat aina katsojan henkilökohtaiset kokemukset, asenteet ja tunteet (Holsanova 2012, 252). Suvivirsi on hengellinen kappale. Suvivirttä on perinteisesti laulettu Suomessa koulujen päättäjäpäivänä ja se on monelle tärkeä muistoja herättävä laulu.

Päädyimme tilaajan kanssa siihen, että kuvittaisin Suvivirren kaksi ensimmäistä säkeistöä. Kappaleessa mainitaan ”Luoja”, jonka konkreettinen kuvittaminen on vaikeaa. Kristillisten symbolien, kuten ristin, käyttäminen olisi ollut mahdollista, mutta keskityin kuvituksessa luonnon ja uuden vuodenajan heräämisen kuvaamiseen. Näin kappale olisi samaistuttava mahdollisimman monelle eikä sulkisi ketään pois tiettyjen kulttuuristen symbolien vuoksi. Kappaleessa on kohta ”Nyt siunaustaan suopi taas lämpö auringon”.

Kirjallisuustieteilijä Kai Mikkosen kirjassa ”Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä”, jossa Mikkonen tutkii kielellisen ja kuvallisen esityksen yhteistä vuorovaikutusta, kerrotaan esimerkki John Amos Comeniuksen (1592-1670) teoksesta ”Orbis sensualium pictus” (1657). Teosta on pidetty maailman ensimmäisenä lasten kuvakirjana, jossa on kuvitettu sanaluettelo. Kuvia on käytetty sanojen ja vaikeiden käsitteiden selitteinä ja ne on sidottu toisiinsa. Kirjassa Jumala on kuvattu auringolla, johon on yhdistetty Pyhää kolminaisuutta kuvaava geometrinen symboli. (Mikkonen 2005, 342-343).

Sovelsin omassa kuvitukssani tätä ajatusta, mutta jätin geometrisen symbolin pois. Koska Suvivirren lause kuuluu ”Nyt siunaustaan suopi taas lämpö auringon”, aurinko voidaan ajatella silloin vertaiskuvallisena symbolina Luojalle, mutta sitä ei alleviivatuksi kuvissa tuoda esiin. Aurinko välittää usein myös mielikuvaa kesästä. Alla on kaksi versiota kappaleen kohdasta ”Se meille muistuttaapi hyvyttäs Jumala” (kuvat 29 ja 30). Kuvissa on kolme ihmishahmoa, jotka ovat lauseen ”me”. Ensimmäisessä versiossa (kuva 29) ihmishahmot oli kuvattu kääntyneenä aurinkoon päin, mutta selkeyden vuoksi lopullisessa versiossa ihmishahmot ovat kasvot eteenpäin (kuva 30). Aurinko on siirretty keskeltä oikeaan reunaan. Tällä tavalla on enemmän mahdollista välttää luomasta mielikuvaa siitä, että kuvan ihmiset palvovat aurinkoa konkreettisenä jumalana.

Kuva 29. ”Se meille muistuttaapi hyvyyttäs Jumala” – Suvivirsi. Alkuperäinen luonnos.
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 30. ”Se meille muistuttaapi hyvyyttäs Jumala” – Suvivirsi. Lopullinen kuva.
Kuva: Susanna Juuti (2023)

Laulukokonaisuuteen valitut laulut edustavat jokainen tiettyä aikakautta ja varsinkin ”Suomen salossa” kappale on hyvin vanha. Olisin voinut tuoda kappaleen nykyaikaan, esimerkiksi

hahmojen vaatetuksen kautta, mutta koimme tilaajan kanssa hyväksi säilyttää tiettyjen laulujen kuvissa myös vanhaa ajankuvaa ja sitä kautta tietoutta historiasta. Laulun sanoittaja Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen on kuollut 120 vuotta sitten, vuonna 1903 (Wikipedia 2023b). ”Suomen salossa” kappaleen kuvituskuvassa metsässä asuvalla kertojahahmolla on päällään yksinkertaiset vaatteet ja henkselit (kuva 31). Päässään hahmolla on tuohihattu. 1800-luvulla tuolta käytettiin monenlaisiin tarkoituksiin käyttöesineistä rakennusmateriaaleihin (Taivaannaula 2023).

Kuva 31. ”Itse en sydäntäni hillitä taida, riemusta soikohon raikas suu.” - Suomen salossa.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

4.5 Symbolien ja ikonien hyödyntäminen kuvituksessa

Välillä valitsin kuvaksi pelkän kuvaikonin tai yhteen kuvaan yhdistettynä useita yksittäisiä ikoneja. Kuvaikoni, eli symboli, tarkoittaa konkreettista asiaa tai esinettä esittävää kuvaa, jolla kuvataan usein abstraktimpaa asiaa yksinkertaisemmin (Kaatra & Ketola, 16).

Esimerkiksi ”aika” oli selkeintä ilmaista pelkistetyn kellon kuvan avulla (kuva 34). Aikaa olisi voinut ilmaista myös toisella tavalla, esimerkiksi tiimalasin tai kalenterin kuvilla.

Tiimalasi ei kuitenkaan ole niin arkinen esine kuin kello. Kalenterin kuva sopii mielestäni ajan ilmaisemiseen pidemmässä mittakaavassa, esimerkiksi vuosista tai vuodenaajoista puhuttaessa Suvivirressä. Muita ikonisia kuvitustyylejä käytin esimerkiksi kuvatessani

Suomea, rakkautta ja musiikkia. Alla esimerkkikuvia ikonisten kuvien käytöstäni yksittäisenä tai muun kuvan yhteydessä. Korvaa kohti lähestyvät nuotit kuvaavat musiikkia (kuva 32). Sydän kahden ihmisen välissä kuvaa romanssia (kuva 33). Kello kuvaa aikaa ja kellon vieressä oleva kysymysmerkki sitä, ettei tiedetä kuinka kauan aikaa on kulunut (kuva 34)

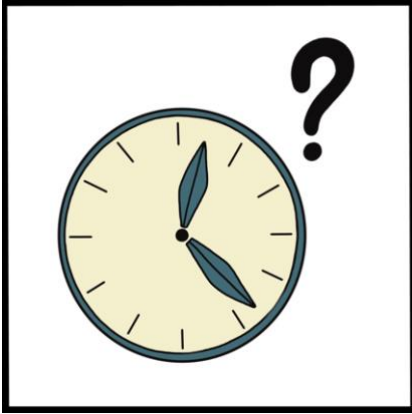
Kuva 32. ”Ääntänsä korviini vilistää” – Suomen salossa.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 33. ”Nyt romanssi niin kaunis kohta puhkes kukkimaan.” – Isoisän olkihattu.

Kuva: Susanna Juuti (2023)

Kuva 34. ”En aikaa tiedä miten kauan siinä viivähdin” – Isoisän olkihattu. Kuva: Susanna Juuti (2023)

5 KUVITETTUIJEN LAULUJEN KÄYTTÖ JA TESTAAMINEN

5.1 Testauksen ohjeistus ja palautelomakkeen laatiminen

Kuvitettuja lauluja voidaan tulostaa paperille, tai näyttää tietokoneen näytöltä tai heijastaa projektorilla valkokankaalle. Niitä voidaan käyttää tilanteissa, joissa kuunnellaan musiikkia tai lauletaan yhdessä. Esimerkiksi palvelutaloissa ja päivätoimintakeskuksissa, sekä kotiympäristössä. Kuvia voidaan osoittaa samanaikaisesti kun laulu etenee. Kuvien osoittaminen helpottaa sanojen rytmittymistä. Kuvat tukevat kielellistä saavutettavuutta, muistamista ja auttavat keskittymään paremmin. Kuvat saattavat herättää myös laulajissa keskustelua, jolloin ne tukevat yhteisen vuorovaikutuksen syntymistä. (Aivoliitto 2023; Avainsäätiö 2023; Jaakkosela & Kärki 2021, 31-32).

Kuvien olisi hyvä olla mahdollisimman valmiissa muodossa, jotta niitä voitiin testata. Kuvien selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ei pysty hahmottamaan niin hyvin luonnosvaiheessa olevista kuvista, kuin mahdollisimman valmiista. Luonnoksesta puuttuvat usein värit, jotka ovat olennainen osa saavutettavaa kuvaa. Niinpä testaus tapahtui vasta kun kaksi ensimmäistä laulua olivat tarpeeksi valmiissa kuvitetussa muodossa. Testauksen jälkeen kuvia pystyi muokkaamaan, mikäli niissä ilmeni epäselvyyttä tai huomautettavaa.

Etsin testiryhmiä omien verkostojeni kautta, sosiaalisen median avulla. Testauspaikan ja henkilöiden kerroin pysyvän anonyymina kirjallisessa osuudessa. Testauksesta kiinnostuneet muistisairaiden ja kehitysvammaisten kanssa työskentelevät henkilöt kertoivat minulle haluavansa testata kuvia asiakkailtaan. Sovimme tilaajan kanssa, että voin lähettää testausryhmille google drive-linkin sähköpostitse testimateriaaliin, vaikka mitään materiaalia ei oltu vielä julkaistu Papunetissä. Tavoitteeni oli testauttaa kuvia muistisairaiden keskuudessa, mutta myös kehitysvammaisilla henkilöillä, jotta saisin palautetta erilaisilta Papunetin käyttäjäryhmiltä. Alun perin testauspaikkoja oli tiedossa kolme. Kahden paikan kohdalla kuvia ei kuitenkaan ehditty testata, vaikka venyitin aikataulua alun perin sovitusta. Kuvia testattiin yhdessä muistisairaiden päivätoimintakeskuksessa, jossa minulle tuttu ihminen oli työntekijänä ja toimi yhteyshenkilönä. Lähetin päivätoimintakeskuksen yhteyshenkilölle drivelinkin kansioon, joka sisälsi seuraavat tiedostot:

- Kappaleiden ”Jo Karjalan kunnilla lehtii puu” ja ”Suomen salossa” kuvitetut sanat.
- Kappaleiden sanat ilman kuvia.
- Kappaleiden kuvat ilman sanoja.
- Tulostettavan muistipeliversiön kuvista.
- Palautelomakkeen (tehty Google Formsilla)
- Kuvien käyttämiseen liittyvä ohjeistus

Kuvien käyttämiseen liittyvä ohjeistus löytyy raportin liitteistä, liite 3. Kuvia testattiin aikavälillä 20.9.-31.10.2023 päivätoimintakeskuksen musiikkihetkessä. Testauksen järjesti päivätoimintakeskuksessa ollut työntekijäharjoittelija muistisairaille asiakkaille.

Yhteyshenkilöni ja testauksen järjestänyt henkilö täyttivät palautelomakkeen sähköisesti jälkepäin. Palautelomakkeen olin laatinut Google Formsilla. Palautelomakkeen kysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisen kohderyhmän / henkilön kanssa kuvia käytettiin?
2. Minkälaisessa tilanteessa kuvien käyttö tapahtui? (laulutuokio, pelaaminen, keskustelu, muu?)
3. Kävikö ilmi, oliko kuvilla vaikutusta laulujen sanojen ymmärtämiseen?
4. Herättivätkö kuvat keskustelua tai vaikuttivatko kuvat jollain tapaa yleiseen vuorovaikutukseen?
5. Koettiin joku kuva / kuvat vaikeaksi ymmärtää tai harhaanjohtavaksi? Mistä syystä? (värimaailma, kontrastit, kuvan koko, kuvassa tapahtuvat asiat, ilmeet, perspektiivi, elementit, muu?)
6. Voisiko kuvia mielestänne käyttää muullakin tavalla vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukena? Miten?

5.2 Testauksen avulla saatu tieto

Palautelomakkeessa esitettiin avoimia kysymyksiä, jotta vastaukset olisi muotoiltu omin sanoin, eikä esimerkiksi monivalintatyylisiin valmiita vastausvaihtoehtoja painamalla. Tällä tavoin ajattelin saavani laajemmin informaatiota testaustilanteen luonteesta. Sain täytetyn

palautelomakkeen sähköisesti itselleni testaustilanteen jälkeen. Olin yhteydessä päivätoimintakeskuksen yhteyshenkilöön vielä palautelomakkeen täyttämisen jälkeen ja kysyin, oliko testauksessa kysytty kuviin liittyviä kysymyksiä suoraan päivätoimintakeskuksen asiakkailta vai perustuivatko vastaukset työntekijän havaintoihin. Testiryhmälle oli kerrottu heidän testaavan kuvitettuja lauluja ja että he saavat antaa niistä palautetta. Yhteyshenkilöni oli täyttänyt palautelomakkeen yhdessä testauksen vetäjän kertomien havaintojen perusteella, sekä testausryhmältä saadun suullisen palautteen perusteella.

Tarkastelin palautelomakkeen vastauksia ja sain sen perusteella seuraavanlaista tietoa: Testiryhmälle annettiin mahdollisuudeksi kokeilla kappaleita ”Jo Karjalan kunnailla lehtii puu” ja ”Suomen salossa”. Kokeiluun oli otettu laulu ”Jo Karjalan kunnailla lehtii puu”. Laulu oli tuttu kohderyhmälle ja vetäjälle, joka järjesti testauksen.

Kuvitettua laulua testattiin yhteisessä musiikkihetkessä, toimintakyvyltään erilaisten asiakkaiden kanssa. Heitä oli paikalla 15 ja he olivat iältään 77-86v. Kuvat heijastettiin seinälle kaikkien nähtäväksi. Kirjallisen palautteen mukaan testiryhmään kuuluvat henkilöt keskittyivät kuvien tarkasteluun voimakkaasti. Kuvat herättivät kiinnostusta käyttäjien keskuudessa, jolloin kuvilla on ollut tunteisiin vetoava vaikutus. Kuvitettujen laulujen käytön ei oltu havaittu lisäävän voimakkaasti testiryhmän keskinäistä vuorovaikutusta. Kuvat toimivat kuitenkin vetäjän ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen välikappaleena. On mahdollista, että jos testauspaikkoja olisi ollut useampi, olisin saanut enemmän vahvistusta sille, lisäävätkö kuvitetut laulut vuorovaikutusta erilaisten ryhmien jäsenten kesken, vai eivät.

Testaustilanteessa kuvien ymmärrettävyyttä oli testattu näyttämällä ensin vain kuvia, ilman sanoja. Vaikka laulu oli tuttu monelle, sen tunnistaminen tai arvaaminen pelkkien kuvien avulla koettiin haastavaksi. Tämä on saattanut johtua vastausvaihtoehtojen puutteesta, suuresta määrästä luontoaiheisia kuvia, tuntemattomasta kappaleesta tai kuvien epäselvyydestä. Palautteesta kävi kuitenkin ilmi, että kuvat koettiin selkeiksi tekstin rinnalla ja värit sekä kontrastit olivat hyvät. Kuvien käyttö asiaan kuuluvalla tavalla koettiin onnistuneeksi kohderyhmän keskuudessa ja koettiin hyväksi, että kuvien kokoa pystyi säätämään tarvittaessa. Näiden saamieni tietojen perusteella, pystyin jatkamaan valitsemallani piirrostyylillä tulevissa laulussa.

Kuvaan liitettävän tekstin kannattaa olla luontevassa kohdassa suhteessa kuvaan ja sen voi asetella kuvan ylle, alle tai viereen. (Kaatra & Ketola 2023, 30. Selkokeskus 2023b).

Sanoitukset oli aseteltu testausmateriaalissa kuvan viereen. Palautteen perusteella paikka suhteessa kuvaan ei aiheuttanut epäselvyyttä tai vaikeaselkoisuutta, joten valmistin produktin niin, että kuvat ovat vasemmalla puolella ja tekstiosuudet kuvan lähellä oikealla puolella.

Kuvien monipuolisempi testaaminen useassa paikassa olisi ollut hyödyllistä. Nyt kuvat testattiin yhdessä paikassa, jossa en itse ollut näkemässä testaustilannetta. Jos olisin nähnyt itse kuvien testaustilanteen, olisin voinut havainnoida itse kuvien aiheuttamia reaktioita. Päätin kuitenkin jäädä pois testaustilanteesta, jotta läsnäoloni ei aiheuttaisi testiryhmässä paineita ja palaute kerättäisiin mahdollisimman luonnollisesta tilanteesta.

Koska minkään yksittäisen kuvan ei mainittu testiryhmän avulla saadun kirjallisen palautteen perusteella olevan epäselvä (palautelomakkeen kysymys 5) tai vaikeasti ymmärrettävä, en nähnyt syytä enää muokata laulun kuvitusta testauksen jälkeen. Jos jokin kuva olisi mainittu, olisin muuttanut kuvassa palautteessa mainittua kohtaa ymmärrettävämpään suuntaan sekä tarkastellut ja muokannut mainittua asiaa myös muiden laulujen kuvitusten kohdalla, mikäli ne sisälsivät samanlaisia piirteitä tai elementtejä. Kohderyhmän sekä opinnäytetyön tilaajan palautteet prosessin eri vaiheissa, sekä sen jälkeen, ovat tärkeitä, jotta tekijän ammatillinen osaaminen kehittyy (Airaksinen & Kostamo & Vilka 2022). Todellisuudessa en voi tietää vielä, kuinka toimivia kuvat ovat suuremman käyttäjäkunnan keskuudessa, mutta opinnäytetyön aikana sain palautetta sekä tilaajalta, yksittäisiltä henkilöiltä lähipiirissäni, sekä muistisairaiden kohderyhmään kuuluvan testiryhmän kautta. Toivon, että tulevaisuudessa Papunetin käyttäjät antavat kuvista rehellistä palautetta Kehitysvammaliitolle ja sitä kautta minulle, jotta pystyn jatkossa kehittymään saavutettavan kuvitustyylin löytämisessä.

5.3 Valmis produkti

Valmis produkti julkaistiin Papunetissä joulukuussa 2023.

Valmis produkti sisälsi:

- Tiedostot, joissa kappaleiden lyriikat ja kuvat ovat vierekkäin.
- Tiedoston, jossa on pelkät kappaleen kuvat ilman sanoja
- Muistipeliversiot jokaisesta kappaleesta
- Jokaisen kappaleen yksittäiset kuvat erillisinä tiedostoina
- Ohjeistus kuvitettujen laulujen käyttötavoista

Valmiin produktin lisäksi Papunetin työntekijät pyysivät luvan julkaista osan piirretyistä kuvista yksittäisinä kuvina Papunetin kuvapankissa. Kuvapankin valikoima laajenee sen myötä ja käyttäjät voivat hyödyntää monipuolisemmin tuotteisiin valmistettuja kuvia. Kuvapankissa yksittäiset kuvat on nimetty yhdellä sanalla, esimerkiksi ”portaat” ja ”Rakastua”. Kuvapankkiin päätyneiden kuvien nimeämisen suunnittelun ja toteutuksen tekivät Papunetin työntekijät. Yhteensä kuvapankkiin päätyi 28 kuvaa, jotka löytyvät tekijän nimellä kuvapankista ja kuvatyökalun hakuosion kautta. Linkki tuotteeseen Papunetin verkkosivuille löytyy opinnäytetyön kirjallisen osion liitteistä, liite 4.

6 POHDINTA

Piirtäminen on ollut minulle aina luonteva tapa ilmaista itseäni. Halusin hyödyntää opinnäytetyössäni sitä ja kehittää itseäni kuvien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Mielenkiintoni opinnäytetyön aiheeseen säilyi koko ajan, mikä auttoi sen edistymistä. Haluan kehittyä kuvien tekemisessä ja tutkia, kuinka saan kuviin mahdollisimman selkeän ja informatiivisen yhteyden suhteessa tekstiin, huomioiden sekä saavutettavuuden että kiinnostavuuden. En ole kuvittajana ammattilainen vaan vasta aloittelija. Tuntuu, että opinnäytetyön kautta taitoni suunnitella ja valmistaa kuvia, ajatellen kohderyhmää ja kuvan lopullista tarkoitusta, kasvoi paljon. Piirtäessä en saanut ajatella sitä, millainen kuva vain itseäni miellyttäisi, vaan piti yrittää suunnata ajatukset Papunetin käyttäjäkunnan tarpeisiin.

Huomasin matkan varrella, millainen valta kuvan tekijällä on. Visuaalisessa muodossa tarjottava informaatio, kuten kuvat, ovat valmiiksi olemassa katsojalle, mutta pelkkä kirjoitetun tekstin muodostavat mielikuvat muodostuvat ensisijaisesti lukijan tietoisuudessa (Mikkonen 2005, 26). Vaikka kuvia annettaisiin tarkasteltavaksi ja kerättäisiin mielipiteitä, ratkaisut tehdään lopulta itsenäisesti. Tuli olla tarkkana sen kanssa, mihin suuntaan tiedostaen tai tiedostamatta johdatan kuvalla katsojan ajatuksia.

Minun tuli tehdä valintoja, milloin tuon moninaisuutta esiin ja milloin sen kuvaaminen veisi ehkä liikaa huomiota laulun sanojen ydinasioista. Tämä oli kiinnostavaa tasapainoilua. Esimerkiksi liikuntarajoitteisten henkilöiden kuvaaminen jäi yhteen kuvaan. Laulujen sanoissa mainittiin paljon fyysisiä toimintoja, esimerkiksi ”seisoin” ja ”kapusin”, mutta aivan hyvin esimerkiksi ”Isoisän olkihattu”- kappaleessa ullakolle kapuaminen olisi voinut tapahtua apuvälineiden avulla. Kuvaan valitaan tietyt yksityiskohtat tekstistä ja kuvaan valittu yksityiskohta saa silloin painoarvon (Kaatra & Ketola 2023, 21). Jos valmistaisin kuvakokonaisuuden selkeästi vain tietylle kohderyhmälle, esimerkiksi liikuntarajoitteisille, toisin kuviin paljon enemmän sen kohderyhmän käyttämiä apuvälineitä, jotta ne antaisivat samaistumispintaa katsojalle. Suvivirren kuvituksessa yksi hahmo on kuvattu istumaan apuvälineessä. Jos minulla olisi ollut aikaa enemmän, olisin toki voinut valmistaa esimerkiksi jokaisesta laulusta versiot, joiden kertojahahmolla on erilainen ihonväri kuin nykyisissä kuvissa. Tällöin käyttäjä olisi voinut valita omaan tarkoitukseensa sopivimman kertojan kuvat.

Työtäni auttoi valtavasti yhteistyöni Kehitysvammaliiton yhteyshenkilöiden kanssa. Vaikka heillä oli paljon kokemusta selkeiden kuvien kanssa työskentelystä ja itse hyppäsin

tuntemattomalle maaperälle, koin että olimme keskusteluissamme hyvin tasavertaisia. Sähköposti oli hyvä tapa kommunikoida, koska pystyin palaamaan keskusteluihin ja sovituista asioista jäi kirjallinen dokumentti. Keskustelumme oli rakentavaa ja mielenkiintoista. Ratkaisuja vaikeisiin kuviin keksittiin yhdessä. Muistutin usein itseäni siitä, että vaikka ohjenuoria selkeiden kuvien toteuttamiseksi löytyy, täysin oikeita vastauksia ei ole. Yhteyshenkilöni antoivat sekä opinnäytetyöprosessin aikana että kuvien valmistumisen jälkeen positiivista palautetta toiminnastani ja kertoivat työskentelyn olleen mutkatonta ja helppoa. Jos nyt tekisin toisen opinnäytetyön, ottaisin aiheekseni kuvitetujen laulujen kokeilemisen käytännössä, useassa eri kohteessa, erilaisten kohderyhmien kesken. Sain kuitenkin tämän opinnäytetyön myötä arvokasta tietoa kuvien käyttökokemuksesta yhdestä testauspaikasta, joka auttoi hahmottamaan sitä, kuinka ymmärrettäviä ja kiinnostavia kuvista oli siinä vaiheessa tehty.

Rehellisyys ja läpinäkyvyys joka suuntaan oli oma henkilökohtainen tavoitteeni. Nykyään opinnäytetyössä voi käyttää apuna myös tekoälyä. Tiedostin, että kuvitukseen liittyvässä opinnäytetyössä pystyisin helpostikin syöttämään laulun sanoitukset tekoälylle ja katsomaan, minkälaisia kuvia se valmistaa ja voisin käyttää sitä inspiraationa. En tehnyt sitä. Halusin haastaa omat aivoni muodostamaan mielikuvat sanoituksista ja samalla pidin huolen siitä, että en vahingossakaan plagioisi tekoälyn tuottamaa materiaalia omiin nimiini. Etsin internetistä tietoa esimerkiksi Suomen luontoon liittyvistä maisemista, tiettyyn aikakauteen liittyvästä kuvastosta ja vaatetuksista, mutta tietoa käytin vain inspiraationa ja faktatiedon tarkistamisena, tehden kuvat kuitenkin omalla kuvitustyyllilläni. Laadin tilaajani ja Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa opinnäytetyösopimuksen. Sähköpostikyselyssä kerroin läpinäkyvästi mihin tarkoitukseen tietoa keräisin ja etten julkaise vastanneiden yhteystietoja missään. Useimmat kyselyyn vastanneet muistisairaiden kanssa työskentelevät henkilöt kertoivat sähköpostivastauksissaan olevansa ilahtuneita siitä, että tällaista AAC-materiaalia tullaan tuottamaan. Palaute vahvisti tunnetta opinnäytetyön tarpeellisuudesta.

Opinnäytetyön tavoite oli valmistaa Papunetin käyttöön kuvitettu laulukokonaisuus, joka lisäisi saavutettavuutta ja kasvattaisi Papunetin aikuisille suunnattua materiaalityöntä. Produkti valmistui aikataulussa ja sisälsi neljä kappaletta. Alkuperäinen tavoitteeni oli valmistaa kokonaisuuteen enemmän lauluja. Opinnäytetyössä eniten aikaa vievät osuudet olivat piirtäminen, tiedonhankinta ja kirjallisen osuuden kirjoittaminen. Piirtämiseen kuluu aikaa oli vaikea hahmottaa etukäteen. Odotin myös pitkään tietoa siitä, saisimmeko

laulukokonaisuuteen ”Tulipunaruusut” sekä ”Kultainen nuoruus” kappaleet, jotka olivat selkeästi suosituimpia kyselyn perusteella. Lauluja ei saatu kokonaisuuteen, mutta olen tyytyväinen siihen, että selvitin asian perusteellisesti enkä luovuttanut sen suhteen vain sen takia, että aikataulu vaatisi sitä. Kyselyhän oli tehty nimenomaan sen takia, että saataisiin tietoa suosituista kappaleista ja yritettäisiin toteuttaa lauluvalinnat tulosten perusteella. Lopullisen produktin kuvitetuista lauluista kolme käsittelee ihmisen suhdetta luontoon ja neljäs kahden ihmisen välistä suhdetta. Olen iloinen, että ”Isoisän olkihattu” saatiin mukaan kokonaisuuteen, koska sanoissa yhdistyy muisteleminen ja iäkkään ihmisen elämäntarina.

Tartuin työhön joka haastoi monella tapaa pohtimaan asioita eri suunnista ja sain aikaiseksi visuaalisen kokonaisuuden jollaista en ollut ennen päässyt tekemään. Opin paljon saavutettavuuteen liittyvistä tekijöistä ja kuvan tulkittamiseen vaikuttavista asioista. Toivon, että opiskelijat, selkomateriaalia tuottavat alan ammattilaiset ja etenkin AAC-materiaaleja käyttävät henkilöt voivat tehdä yhteistyötä myös jatkossa, jotta saavutettavaa materiaalia kaikkien käyttöön valmistettaisiin enemmän.

LÄHTEET

Airaksinen, Tiina & Kostamo, Pipsa & Vilkka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Arthouse Oy. Helsinki.

Aivoliitto 2023a. Kommunikaatiokeskus. Musiikki. Viitattu 2.12.2023
<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjoitus/ajankohtaiset-vinkit/musiikki/#9c10b07e>

Aivoliitto 2023b. Kommunikaatiokeskus. Tietoa afasiasta. Viitattu 4.12.2023
<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/afasia/tietoa-afasiasta/#9c10b07e>

Avainsäätö 2023. Lorut. Viitattu 2.12.2023 https://www.avainsaatio.fi/tuotteet_lorut.php

Hatva, Anja 2009. Merkityksen välittäminen kuvan avulla. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 2.12.2023
 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66522/978-951-44-7837-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hatva, Anja 2018. Fotorealistinen pilvilinna. Kuvitus ja mielikuvat. IKÄÄNKUIN – As if. Kirjapaino Tallinna.

Holsanova, Jana 2012. New methods for studying visual communication and multimodal integration. Article in Visual Communication 11(3). Viitattu 2.12.2023
https://www.researchgate.net/publication/270720708_New_methods_for_studying_visual_communication_and_multimodal_integration/link/5742cf3108ae9ace8418b124/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

Hyypä, Markku T. 2018. Ikääntyvän muistikirja. Kustannus Oy Duodecim. Helsinki 2018

Jaakkosela, Virpi & Kärki, Sari 2021. Kuvitetut laulut tukena lasten musiikkikasvatuksessa. Opinnäytetyö. Karelia ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.12.2023
 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/502450/Jaakkosela_Virve.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Julkaise kaikille 2023. Kuvien saavutettavuus. Viitattu 2.12.2023 <https://julkaisekaikille.fi/kuvien-saavutettavuus/>

Kaatra, Kaisa & Ketola, Anne 2023. Selkokuvaopas. Selkokeskus / Kehitysvammaliitto ry. Viitattu 2.12.2023
 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2023/05/selkokuvaopas_kaatranketola_2023.pdf

Kehitysvammaliitto 2023. Tiedonanto sähköpostilla 26.10.2023

Klippi, Anu & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija & Lehtihalmes, Matti & Rautakoski, Pirkko (Toim) 2017. Afasia – Aikuisiän kielihäiriöiden aivoperusta ja kuntoutus. Gaudeamus.

Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija & Kiesilä, Anita 2011. Teoksessa Launonen, Kaisa & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija (toim.) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Gaudeamus Helsinki University Press.

Kortesluoma, Hanna 2017. Kirpusta elefanttiin. Tukiviitottuja lauluja lapsille. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.12.2023 <https://www.theseus.fi/handle/10024/127644>

Kulttuurikaikille 2023. Mitä on saavutettavuus. Viitattu 2.12.2023
https://www.kulttuurikaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus

Kuusisto, Katriina & Matikka, Tiia 2021. Miksi vauvalle lässytetään? Hoivapuheen, musiikin ja laulujen vaikutus lapsen kielen kehitykseen. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.12.2023 <https://www.theseus.fi/handle/10024/496003>

Käypähoito 2023. Muistisairaudet. Käypähoito suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Societas Gerontologica Fennican, Suomen Geriatri -yhdistyksen, Suomen Neurologisen Yhdistyksen, Suomen Psykogeriatrisen Yhdistyksen ja Suomen Yleislääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2020. Viitattu 2.12.2023 <https://www.kaypahoito.fi/hoi50044#K1>

Lierimaa, Heidi 2023. Kuva kuvalta laulukortit. Viitattu 2.12.2023 <https://heidileirimaa.fi/kuva-kuvalta-laulukortit/>

Luontoportti 2023. Käki. Viitattu 2.12.2023 <https://luontoportti.com/t/605/kaki>

Martinsen, Harald & Von Tetzchner, Stephen 1991. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin

Memocate 2023. Kokeile olisiko kuvista apua. Viitattu 2.12.2023 <https://memocate.com/vuorovaikutus/kohti-parempaa-vuorovaikutusta/neuvoja-omaiselta-omaiselle/kokeile-olisiko-kuvista-apua/>

Mikkonen, Kai 2005. Kuva ja sana. Gaudeamus Kirja. Tampere.

Muistiliitto 2023a. Muistisairaudet. Viitattu 2.12.2023 <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet>

Muistiliitto 2023b. Muisti. Viitattu 4.12.2023

Musiikkiluvat 2023. Teostovapaa musiikki, mitä se on. Viitattu 2.12.2023 <https://www.musiikkiluvat.fi/mika-lupa/teostovapaa-musiikki/>

OKM, Opetus ja kulttuuriministeriö 2023. Saavutettavuus. Viitattu 2.12.2023 <https://okm.fi/kulttuurin-saavutettavuus>

Papunet 2023a <https://papunet.net/>

Papunet 2023b. Laulut ja leikit. Viitattu 2.12.2023 <https://papunet.net/materiaali/laulut-ja-leikit/>

Papunet 2023c. kuvatyökalu. Viitattu 2.12.2023 <https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/4522206>

Pekkala, Seija 2017. Muistisairaiden ihmisten kielen ja kommunikaation kuntoutus. Teoksessa Klippi, Anu & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija & Lehtihalmes, Matti & Rautakoski, Pirkko (Toim) 2017. Afasia – Aikuisiän kielihäiriöiden aivoperusta ja kuntoutus. Gaudeamus.

Rautavaara, Leena. Tiedonanto sähköpostilla 17.7.2023

Selkokeskus 2023a. Viitattu 2.12.2023 <https://selkokeskus.fi/selkokieli/>

Selkokeskus 2023b. Viitattu 2.12.2023 <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokuva/>

Selkoseks 2023a. Selkokuvapakeit. <https://selkoseks.fi/tuote-osasto/selkokuvapaketit/>

Selkoseks 2023b. <https://selkoseks.fi/>

Service, Elisabet 2017. Teoksessa Klippi, Anu & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija & Lehtihalmes, Matti & Rautakoski, Pirkko (Toim) 2017. Afasia – Aikuisiän kielihäiriöiden aivoperusta ja kuntoutus. Gaudeamus.

STM 2012. Kansallinen muistiohjelma 2012-2020. Tavoitteena muistiystävällinen Suomi. Sosiaali ja terveysministeriö. Helsinki. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72532/URN%3aNBN%3afi-fe201504226359.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taivaannaula 2023. Tuohi kansanperinteessä. Viitattu 2.12.2023
<https://www.taivaannaula.org/2016/10/03/tuohi-kansanperinteessa/>

Teosto 2023a. Usein kysyttyä. Miksi musiikin käyttöön pitää hankkia lupa. Viitattu 12.2.2023
<https://www.teosto.fi/usein-kysyttya/#miksi-musiikin-kayttoon-pitaa-hankkia-lupa>

Teosto 2023c. Suullinen tiedonanto 18.7.2023

Teosto 2023. Viitattu 2.12.2023 <https://www.teosto.fi/>

Teosto 2023. Graafiset tekijänoikeudet. Viitattu 2.12.2023
<https://www.teosto.fi/usein-kysyttya/musiikkialan-sanastoa/#graafiset-oikeudet>

THL, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023. Muistisairauksien yleisyys. Viitattu 2.12.2023
<https://thl.fi/fi/web/kansantaudit/muistisairaudet/muistisairauksien-yleisyys>

Tikoteekki 2023. Puhetta tukevat keinot. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhetta-tukevat-keinot/>

Tuuttila Emmi 2014. Kuvitetut laulut – varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin liikunnallistamisen tukena. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.12.2023
 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82362/Tuuttila_Emmi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustanneosakeyhtiö Tammi.

Warner Chappell Oy. Tiedonanto sähköpostilla 18.10.2023

Wikipedia 2023a. Kaskiviljely. Viitattu 2.12.2023 <https://fi.wikipedia.org/wiki/Kaskiviljely>

Wikipedia 2023b. Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen. Viitattu 2.12.2023
https://fi.wikipedia.org/wiki/Yrj%C3%B6_Sakari_Yrj%C3%B6-Koskinen

LIITTEET

LIITE 1.

Suosittujen laulujen kartoittamiseksi lähetetty sähköposti:

Hei!

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija ja teen kielelliseen saavutettavuuteen liittyvää opinnäytetyötä. Aluksi teen kartoituksen siitä, mitkä laulut ovat suosiossa yhteislauluhetkissä palvelutaloissa ja muistiyhdistysten järjestämässä toiminnassa ympäri Suomen.

Mikäli teillä järjestetään yhteislauluhetkiä, olisiko teidän mahdollista nimetä 1-5 laulua, joita teillä on laulettu paljon tai toivotaan usein?

Opinnäytetyössäni tavoitteenani on kuvittaa laulujen lyriikoita Kehitysvammaliiton ylläpitämälle Papunet-sivustolle, joka sisältää ilmaista kommunikaatiomateriaalia kaikkien käyttöön.

Kohderyhmänä uudelle laulukokonaisuudelle ovat etenkin muistisairaat.

Kuvien osoittaminen laulamisen yhteydessä edistää sanoitusten ymmärtämistä ja muistamista. Vastaukset helpottavat valintaa lauluista jotka kuvitan, tekijänoikeudet toki huomioiden. En julkaise vastaajien nimiä tai paikkoja missään.

Tähän viestiin voi vastata toukokuun 2023 ajan.

Kiitos paljon ja mukavaa alkavaa kesää!

Susanna Juuti

Humanistinen ammattikorkeakoulu

LIITE 2. Taulukko. Kyselyn avulla saatu tieto suosituista lauluista muistisairaiden keskuudessa.

VASTAUKSIA YHTEENSÄ	13
MAINITUJA KAPPALEITA YHTEENSÄ	70

VASTAUKSISSA MAINITUT KAPPALEET	KPL	
Kultainen Nuoruus	8	61,54%
Tulipunaruusut	4	30,77%
Arvon mekin ansaitsemme	2	15,38%
Heili Karjalasta	2	15,38%
Honkain keskellä mökkini seisoo	2	15,38%
Kesäpäivä kangasalla	2	15,38%
Suivivirsi	2	15,38%
Tuol on mun kultani	2	15,38%
Täällä pohjantähden alla	2	15,38%
Ystävän laulu	2	15,38%
Anna mulle tähtitaivas	1	7,69%
Isoisän olkihattu	1	7,69%
Jos saisi kerran reissullansa	1	7,69%
Jos sul lysti on	1	7,69%
Kalliolle kukkulalle	1	7,69%
Karjalan kunnilla lehtii puu	1	7,69%
Kaunis on luoksesi kaipuu	1	7,69%
Kevät toi muurarin	1	7,69%
Kiitos sulle Jumalani	1	7,69%
Kotimaani onpi Suomi	1	7,69%
Kullan ylistys	1	7,69%
Kuulkaa korkeimme kuiskintaa	1	7,69%
Lapsuuden toverille	1	7,69%
Leivo	1	7,69%
Matalan torpan balladi	1	7,69%
Metsäkukkia	1	7,69%
Mummon kaappikello	1	7,69%
Mä Oksalla Ylimmällä	1	7,69%
Nuoruusmuistoja	1	7,69%
Nyt tuulet nuo viestin jo toivat	1	7,69%
Olen suomalainen	1	7,69%
Orvokkini tummasilmä	1	7,69%
Peipon pesä	1	7,69%
Pieni polku	1	7,69%
Rakastan elämää	1	7,69%
Ratiritiralla	1	7,69%
Rosvo Roope	1	7,69%
Satulinna	1	7,69%
Satumaa	1	7,69%
Saunavihdat	1	7,69%
Soittajapaimen	1	7,69%
Suklaasydän	1	7,69%
Synnyinmaan laulu	1	7,69%
Syyspihlajan alla	1	7,69%
Tulatullallaa	1	7,69%
Tuoksuvat tuomien	1	7,69%
Vanha merimies muistelee	1	7,69%
Varsinais-Suomen laulu	1	7,69%
Väliaikainen	1	7,69%
Yksi ruusu on kasvanut laaksossa	1	7,69%
Yleisesti maakuntalaulut	1	7,69%
Äidin sydän	1	7,69%

LIITE 3.

Kuvien käyttöön liittyvä kaksisivuinen ohjeistus testiryhmälle.

KUVITETUT LAULUT

Esimerkkejä, kuinka kuvitettuja lauluja voi käyttää vuorovaikutuksen, muistamisen ja kommunikaation tukena.

1. LAULAMINEN KUVIEN TUKEMANA

Kuvitetut laulun sanat tulostetaan paperille tai asetetaan näkyville digimuodossa (videotykki, TV, tietokone).

Laulun sanat voidaan tarvittaessa käydä läpi puhuen ja kuvia osoittaen, ennen laulun laulamista.

Laulun sanojen merkityksestä voidaan keskustella kuvien avulla.

Laulaessa kuvia voidaan osoittaa laulun tahdissa, tai antaa niiden olla sanojen tukena, ilman osoittamista.

2. LAULUN ARVAAMINEN

Yksittäiset kuvat näytetään ilman laulun sanoja.

Osallistujat arvaavat, mistä laulusta on kyse.

Oikean vastauksen jälkeen laulu lauletaan.

Kuvat saattavat sopia myös muihin lauluihin, joita osallistujien mieleen tulee.

Yhden kuvan avulla voidaan inspiroitua laulamaan useampia lauluja.

3. MUISTIPELI

Kuvilla pelataan muistipeliä.

Alkuvalmistelut: Peliä varten on oma tiedosto.

Kuvat tulostetaan A4 tai A3 paperille, riippuen halutusta kuvakoosta.

Kuvat leikataan neliön muotoisiksi korteiksi ja tarvittaessa laminoidaan (tai päällystetään nurjalta puolelta paksummalla pahvilla, läpinäkyvyyden estämiseksi).

Peli:

Kuvat asetetaan kuvapuoli alaspäin pöydälle ja sekoitetaan.

Pelaajat nostavat vuorollaan kaksi korttia kuvapuoli ylöspäin.

Jos kortit ovat samanlaiset, pelaaja saa pitää ne itsellään ja uuden vuoron.

Jos kortit ovat erilaiset, pelaaja laittaa kortit samoihin paikkoihin josta ne otti.

Vuoro vaihtuu.

Peli loppuu, kun kortteja e ole enää pöydällä.

Voittaja on se, jolla on pelin loputtua eniten kuvapareja.

Pelin aikana tai sen lopuksi voidaan arvata, mikä laulu kuvista muodostuu.

Laulun tukena voidaan käyttää laulun sanoja, joihin kuvat on liitetty.

Keksitkö lisää mahdollisuuksia hyödyntää kuvitettuja lauluja?

LIITE 4.

Linkki produktiin.

<https://papunet.net/materiaali/kuvin-tuetut-laulut-ja-muistipelit/>